

— لاپه رەبەك لە مێژووی شاری هەولێر — د. مەرف خەزەندەر

— مامە یارە — جەمال بابان

— «فەلاح» — لەشیرێ کوردیدا — حیلمی عەلی شەریف

— لاپه رەبەك لە مێژووی رۆژنامەگەری کوردی لەشاری کەرکوک — جەبار جەباری

— دەربارە فونتیکی کوردی — د. عبدالرحمن معروف

— دایکایەتی (چیرۆک) — طە بابان

— لەگەنجینهی ئەتەوابەتیم — جەیدەر نازەکی

— سەرەتای کۆچی نوێخوازی — ئەنوەر جاف

— گرەوی ئینجانیکی خێو سیازدە گۆل — دلشاد مەریوانی

لە ژمارەی دا

بەبانی

گۆناریکی دێزێ و دهنێری
گشتی یە

دەزارە قەسڵە یاندە
ماتێ جەری دەری ئەکات

بەر پرسیار

دکتۆر ئێکرەم فەزڵی

سکرتێری نووسین

نەزیمات

لە مەجازی «دارالمحیة» دا
چاڵی ئەکرێت

لە ژمارە داهاوتا ئەم باسە و گەلێک پارچە شیعرو چیرۆک
دەخوێننەوه :

« ئەسیری » — شاعیری شەیدای کوردستان — کەریم شەرەزا

— جوتیار لەشیرێ کوردیدا (بەشی دووەم) — حیلمی عەلی شەریف

دەربارە فونتیکی کوردی — د. عبدالرحمن معروف

زمانەگەمان لە کۆتێ هاتو — محمد امین هەورامانی

لەسەر رێڕەوی « ستانسیلافسکی » — عمر علی ئەمین

گۆشە میندالان — شاکر فتاح

تانییا « کورتە چیرۆک » — شکرێه رەسول

جەند رابەك دەربارە خۆنێدەواری و نەخۆنێدەواری وەلی دێوانە

دەرھێنانی ھونەری

(محمد عارف)

دەستە

جى بۈە ؟ پاش ئەمە كىرەدە مان بىخەنە
پوورە خەنەك لەخۆمان بگرین و ئاوات و
خواستى سالى ئايندەشمان ئاشسكرا
بکەين .

گرتگرتىن روداوى سالى پيشومان
كەسودى بىر مرقايەتى ھەيىت
مۆگرتنى رىكەوتنىكە بىر بىرگرتنى
شەپ لەنىوان سەرگىرەپەتى دۈبەرەى
جىاوازو گەورەى جىھان لەنىوان
بەگىتى سۆقيات و لاتە بەگرتوگەنى
ئەمەرىكا ئەمە دەركاى ئاشتى ئەكەھەرىو
ئەو دوو ولاتە بەلگو بۆھەمو ئادەمىزاد
خستە سەرگازى پىشت .

لەسنورى ولاتانى عەرەبدا ئەووبو
گەل عەرەبى برامان لەشەرى بەرگىرى
ئەم دوايى بەدا دۇى زايۇنىزىمى داگىرکەر
راپەرى و خەرتك بو مافى قوت دراوى
وەرگىرتەو بەلام ھەندىك لەدەولەتانى
عەرەب شەپرىان راگرتو لەگەل
ئىسرائىل كەوتىسە گفتوگۆگرتن ،
دەولەتى عىراق و گەل لەلەستىنى
تىكۆشەر دانيان ئەنا بەو گفتوگۆگرتنە
چونكە خاكى داگىرکراو بەخەبات و
تىكۆشان وەرئەگىرتەو .

ئەوۋى شايبانى باسسە ولاتانى
ئەفەرىقا پىشتى براعەرەبەكانيان گرتو
ھەر پەيوەندىەكان لەگەل ئىسرائىل
ھەبو تىكياندا ، ولاتانى عەرەبىش
بۆيەكەم جار چەكى نەوتيان بەكار ھىناو
ئەمەش واى لەودەولەتەنەگرتد كەپىشتى
دوۋمەن ئەگرتن چاۋى بىخەشەنەھەلوتىستى
خۇيان .

لەسالى رابوردو عىراقى مەتبەند
نمان لەگەلاندنى ئەوتدا سەرگەوتە سەر
كومپانيا نەوتەكان و بەشە نەوتەكانى
ئەمەرىكاو بەشەكەى كۆلەنكىانىشى
گەلاند .

ئەمەيىنانى رۆشنىرى كوردىدا
سالى پىشوو گەلنى كىتب و بلاوگراۋە
كەوتە بەردەست خوتىنەرانى بەرىز ،
شەرفنامە گەمىزوى كوردەو بەخامەى
كورد نوسراۋە تانىستا بەجەند زىمانىك
بلاوگراۋەمە تەنھا بەكوردى نەيىست ،
مامۇستا ھەزار كىتەپكەى گورىبە سەر
زمانى كوردى و لەسەر ئەركى گۆرى
زانبارى كورد لەچاپ دراو بلاوگراۋە
ئەمە بەروداۋىكى گرتكى رۆشنىرى
سالى پيشومان ئەدوتتە قەلەم .
ھەرەھا ئەوداۋاۋى سالى رابوردو
بناغا بۆ دەزگايەيىكى چاپمەنى و بلاو .

گراۋەى كوردى لەلايەن كاربەدەستانەو
دامەزرا ھومىدەوارىن ئەمە پىتەھۆى
بوژاندنەوۋى چاپمەنى زىمانەكەمان .

دەربارى ئەم گۆقارەش بەكەم
ژمارەى لەسالى ۱۹۶۹ بلاوگراۋەتەو
وئا نىوۋى سالى پىشو تەنىسا ھەوت
ژمارەى لىدەرچوۋ بەلام لەھاۋىنى سالى
رابوردوۋە لەخەوراپەرى و گەرمى
كەوتە ماسولكەكانىەو لەوساۋە تا دوا
رۆزى سالى رابوردو چوار ژمارەى
لىكەوتە بازارەو ئەمەلەخۇيداشۋرشىكى
لەم گۆقارە ناۋەتەو ھۆى ئەمەش
ئەگەرتەو سەر دىسوزى پىشەشى
بەرەسەننىو بوژاندنەوۋى چاپمەنى
كوردى لەلايەكەوۋ پىشتىگىرى كوردى
نوسەرانى بەرىز بۆ ئەم گۆقارە لەلايەكى
ترەو ، بە چاۋگىترانىك بە ژمارەكانى
پىشومانداۋ رەخە لەخۆگرتنىك بۆمان
دەرتەكەوت لەمەيدانى شىەر و چىرۆكو
زمان ئەسپان تاۋداۋە كەچى لەدراساتو
باسى قول و فراۋانو پارىزگارى كوردى
كەلەپورى ئەتەوايەتيمان دواكەوتوپ
بۆيە داۋا لەنوسەرە بەرتەكانمان
ئەكەين لاىەك لەم لاىە بکەنەو .

ئەوۋى بزانن ئەم گۆقارە ھەر
ژمارەيەك پىنچ ھەزارى لى چاپئەگرتىو
ئاگاتە مانگىك لەبازاردا نامىنىو ئەركى
ھەرژمارە بەكىشى لەسەدقلى زىاترو
نوسەر مافى نوسىنى خۆى مەرتەگرتىت .
لەم ژمارەيەوۋ وا گۆقارى بەيان
پىتەننە شەش سالى و ئەخسەمان
بۆسالى داھاتومان ئەمەيە :

- ۱ - ھەولدان بۆتەۋى گۆقارى
بەيان پىتە گۆقارىكى بەك مانگى .
- ۲ - ھەولدان بۆ ژۆرگرتنى لاپەرە -
كانى .
- ۳ - بلاوگرتنەۋى ژمارەيەكى
تايەتى بۆ فولكلارى كوردى .
- ۴ - پىك ھىنانى گوفتوگۆ لەگەل
نوسەرە بەناۋابانگەكانمان .
- ۵ - بلاوگرتنەۋى ئەو جىۋەرە
كەرەستانەى كە بوژاندنەۋى كەلەپورى
نەتەوايتىمانى تىادا خۆتەنوتى .
- ۶ - بلاوگرتنەۋى بەرھەمى ھەمو
نوسەرىكى دىسوز بى جىاۋازى بىروبا -
وەرۇ رىبازى نوسىن .
- ئەى نوسەرى خۆشەويست !! بەيان
گۆقارى خەتە بەپىشتىگىرى گرتت
ئەپىتە ھۆى بلاوگرتنەۋى رۆشنىرى
لەكوردستانەگەتدا .

۱۱ بەم ژمارەيە پىمان نايە سالىكى
نوى پىش ئەۋى ھەنگاۋىك بەاۋىزىن
بائەۋىك بەدەنە دواۋو سرنىك بەدەنە
مىزوى سالى رابوردو جىھان تاۋەكو
بزانن گرتگرتىن روداۋى ئەو سالا

دوومى سدهى هژدم و نيوى
يه كه مى سدهى نوزدهم دا ژباوه و ناوى
محمود ناغاي پيربه در بووه .

نهم به سهرهاتهى لاي خوواره وه له
بنه مالهى دايكم دا (۹) پشتا و پشت
دهيگير نهوه ، گه لئ جار له دايكم و
دا پيرم نه اندامانى بنه مالهى مالى دايكم
بيستروه :

«با پيرم گه وره مان ناوى محمود
پيربه در بووه ، پياويكى دهوله مند و
نازا بووه ، پمز و باخ و باخايتيكي
زورى له خوشناوه تي دا (۱۰) بووه ،
ههروه ها زهوى و زاريشى له ههولير و
دهوربه رى دا بووه . بنه مالهى محمود
ناغا له كۆنى كۆنه وه هه ر له م
ناوچه به دا ژباوون .

گه شت و گه پانيكي زورى بووه بۆ
وولاتى ئيران و توران . له و
ولاتانه دا بوو به هاوپيى كاپراييك
ناوى «چراغ» بوو ، نه مه خه لكى
تهوريز بوو ، پتوه ندى له ئيتوانيان دا
به هيز بوو . محمود ناغا كردى به
هاوپيى و پياوى خوى .

ئيتوارانى به هارى ساليك ، له گه ل
هاوپيكيه دا له دهروه وى شار له
سهرانا بوون ، كه گه يشته جينگه
گۆرستانى «چراغ» ئيستا ، محمود
ناغا به هاوپيى ووت : ته رزيكى باش

و ميرغوزاريكى نايابه ، نه مه بۆ ته وه
باشه بپي به گۆرستان بۆ موسولمانان .
چراغ له پيش محمود ناغا كۆچى
دووايى كرد ، يه كه مين كهس بوو له وى
نيزرا ، له پاشانا ناغاش كۆچى دووايى
كرد و له توك «چراغ» دا نيزرا

گۆرى چراغ كيتلى بۆ دانه راوه ،
به ر نه وه كۆره كه له ناوچوه و
ئاستاكه هه ر شويشيشى نه ماوه ،
كۆتيرين كۆر له گۆرستانه كه گۆرى
محمود ناغاي پيربه دره ، له سهر
كيتله كه ئى ئهم رسته به نووسراوه :
«هذا قبر المرحوم محمود آغا توفى فى
ربيع الاخر ١٢٦٦» ، نه مه ميژووى
دامه زراندنى گۆرستانى «چراغ» ،
باخود هه ندى پيشتر له و كاته
«چراغ» يه كه مين كهس بوو له وى
نيزرا .

پهراوتزه كان

(۱) وه كو : گۆرستانى گه وره ،
گۆرستانى شيخه لا ، گۆرستانى شيخ
مه مەدى خوراسانى ، گۆرستانى
شيخى چۆلى ، گۆرستانى شيخ تۆمه ر ،
گۆرستانى ئيسام مه مەد ، گۆرستانى
ته عجيل ، گۆرستانى چراغ و هي تر
(۲) نه وهى پتويسته ليره دا پوون
بكرته وه نه وه به كه گۆرستانى ترى

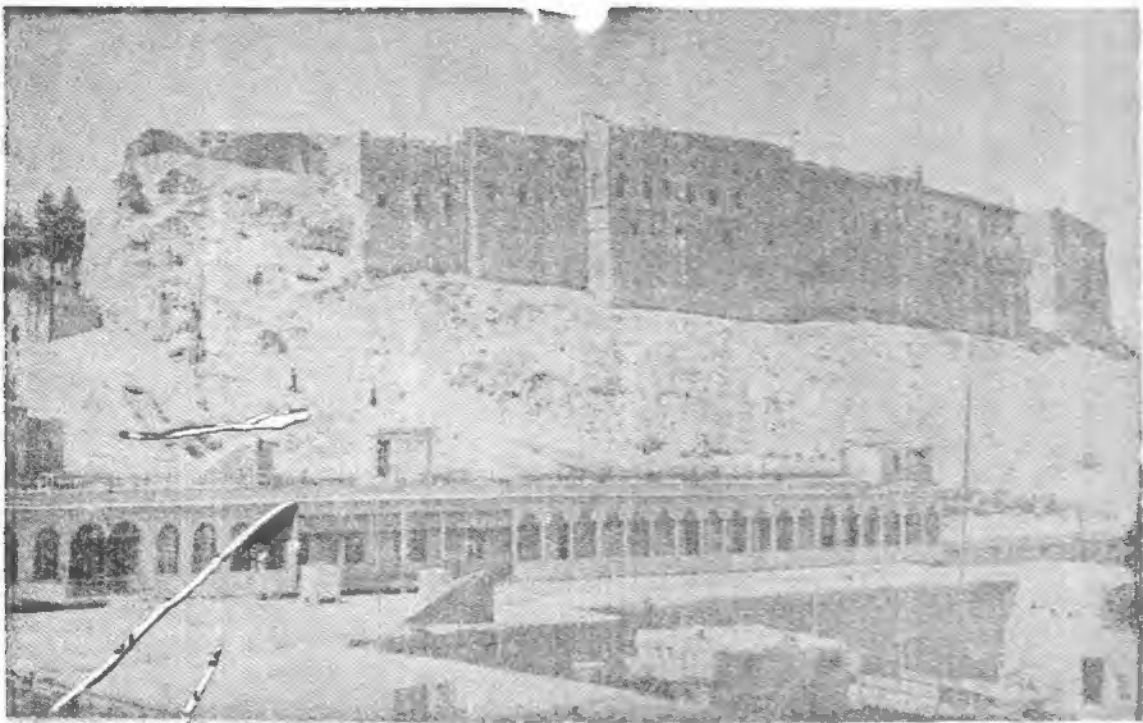
نازه له ههولير دروست بووه له پاش
جهنگى گيتتى دووم له نه تجمى فراوان
و گه وره بوونى شار .

(۳) به ستنى ههولير : شويى
پووباريكى ووشكه ، به زستان و
به هارا ناوى باران و به فرى شاخه
نزيكه كانى لاي پۆرزه لاني شارى پيدا
دى ، وه له هاوين و پايزدا ووشكه .

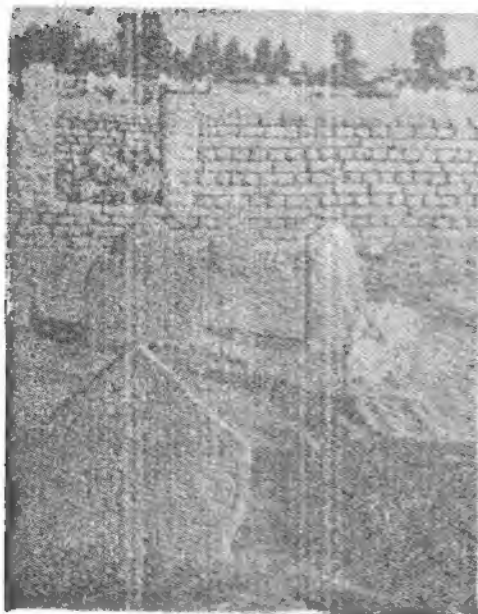
(۴) گۆرستانى جووله كان : نهم
گۆرستانه گه لئ كۆنه ، تا ده وره به رى
پاش جهنگى گيتتى دووم ما بوو ، به لام
له پاش ده رچوون و كۆچى هه مو
جووله كه كانى شارى ههولير ،
گۆرستانه كه پووخيترا و ئيستاكه بووه
به گه ره كى سهيداوه .

(۵) گۆرپه يانى ريمبازى : نه مه
كۆرپه يانيك بوو له نيسون گۆرستانى
چراغ و گۆرستانى جووله كان . نا
ده وره به رى جهنگى گيتتى دووم ،
ئيتوارى پۆزى جومعان سووارچاكانى
شار ته راتين و ريمبازى يان تيدا ده كرد .
خه لكى شار ده لين له پاش جهنگى
گيتتى يه كه م كه ئينگليز شارى
ههوليرى داگير كرد يارى پۆلويان
له كۆرپه يانه كه ده كرد .

(۶) گلکه ند : كه نديك بسو لاي
خوارووى شاره وه ، نه مه له نه تجمى
كيلان و به كار هينانى خۆله كى بۆ

وێنەی ژماره (٢)

وێنهکان

- ١ - لای راستی قه‌لای هه‌ولێر که به‌ ده‌رگای و ته‌حه‌دی به‌ ناوبانگه .
- ٢ - لای ده‌رگای گه‌وره‌ی قه‌لای هه‌ولێر .
- ٣ - دهبه‌نێکی گشتی گۆپستانی «چراغ» .
- ٤ - کێلی گۆپی مه‌حمود ناغای پیربهر یه‌که‌مین گۆپی گۆپستانی چراغه .

- نه‌فسانه‌ی ناو کورده‌واری بێ می‌ری شار و گه‌وره و سه‌رۆکی وولات و مه‌لیکی مه‌مله‌کەت و ئیپیرا‌تۆری ده‌وله‌ت به‌کار ده‌هێنری .
- (٩) مه‌حمود ناغای پیربهر باپیره گه‌وره‌ی دایکه‌ له‌ باوک و دایکه‌وه .
- (١٠) خۆشناوه‌تی : هه‌موو شه‌و شوێنانه‌ن که هه‌زه‌کانی خۆشناوی تێدا ده‌ژی له‌ ناوچه‌ی شه‌قلاوه .

دروست کردنی خشتی سووره‌وه کراو به‌یدا بوو بوو . خۆله‌که‌ی خۆنێکی سووری زۆر باش بوو . له‌م دوایی - به‌دا که کورده‌کانی خشتی سووره‌وه کراو « که‌ربووج » گوتی زایه‌وه بێ جینگه‌ییکی تر ، « ئه‌که‌ند » کرا به‌ پارک به‌ یارمه‌تی دستگا‌کانی ده‌سته‌ی نه‌ته‌وه به‌ کگرتوه‌کان .

(٧) ووشه‌ی «چراغ» ووشه‌ییکی ئێرانی ، به‌ مانای چرا ، مۆم ، پووناکی پۆشنایی ، نوور هاتوه . له‌ هه‌موو زمان و شێوه (له‌جه)‌کانی بنه‌ماله‌ی ئێرانی به‌م مانایه‌ هاتوه ، له‌ زمانی کوردی‌دا ووشه‌که‌ به‌ شێوه‌ی «چرا» به‌کار ده‌هێنری . وه‌ له‌ زمانه‌ ئێرانی‌یه‌ کۆنه‌کان‌دا ، له‌وانه‌ له‌ فارسی ناوه - راست (به‌هله‌وی)‌دا به‌ شێوه‌ی «چراغ» هاتوه . ده‌لێن ئهم ووشه‌یه‌ چۆنه‌ ناو زمانه‌کانی ئارامی و سریانی و عه‌ره‌بی به‌ شێوه‌ی «سراج» ، هه‌روه‌ها زمانی تورکی‌ش ووشه‌که‌ی به‌ شێوه‌ی «چراغ» وه‌رگرتوه .

(٨) زاراوه‌ی «پاشا» یا «پادشاه» له‌ جیروکی به‌ر گوتی ئاگردان و

له سامانی ئه ده بی میلله ته که مان له گه ل ده ست نووسه کانی شاعیری کورد مامۆستا ویصالی

(جمال محمد)

له خوینده واری ، له م کاته دا مامۆستا
شیخ یابه عه لی له وئ ئه بی ئه ی بیست و
بانگی ئه کاته لای خۆی ، له گه ل
مامۆستا شیخ مسته فای قهره داغیدا
ئه که و نه وتووێژ پۆ ئه وه ی پێی
بخوین ، هه رچه نه مامه کانی رازی
نا بن و از له شوانی به تی به ئین و ده ست
بکات به خویندن به لام هه رچۆنیک بێت
خۆی نه دزیته وه نه چن پۆ خزمه ت
شیخ یابه عه لی وه ئه میش ته کبیری
بۆ نه کاو کاغه زی بۆ نه نووسن بۆ لای
شیخ عومه ری قهره داغی که له سلیمانی
له مزگه وتی مه ولانا خالید ئه بی ، به م
جۆره ده ست ئه کات به خویندن و پێنج
سال لای ئه مێننه وه ، له پاشان ئه حیت
بۆ (ئالان) له سه ر سنووری پشه رو
کوردستانی ئه ودیو ، سێ سال له وئ
ئه مێننه وه ، له پاشدا چۆ ته (خواره میر)
و دوو سالی شه له وئ ئه خوینن ، له ته مه نی
(٢٠) سالی دا ئه حه جق بۆ (پێتوشر)
له ته مه نی (٢٢) سالی دا عاشقی
نازه نین ئه بی (ویصالی) ئه مه نه

له سامانی ئه ده بی میلله ته که مان
» له گه ل ده ست نووسه کانی
شاعیری کورد مامۆستا
ویصالی «

(ویصالی)

جمال محمد
کۆلیجی ئادابی سلیمانی

له پشووی ئه م سه ری ساله دا کاتیک گه رامه وه بۆ چوارتا ، عه ودال بووم
به دوا ی ئه وشاعیر و ئه دیه نه ناسرا وانه ی که له م ناوچه به دا هه بوون و هه چیان
ده رباره نه زانرا وه ، به کێک ئه م شاعیرانه مامۆستا شیخ محه مه دی
قهره داغی به که نازناوی (ویصالی) به و خاوه نی (١٢٧٠٠) چلو دوو هه زاردو
حه سه د به ت شیعری نایابه هه رچه نه چه ند ئه ندامیک کسۆری
زانباری کورد هاتن بۆ ئه وئ به هیوا ی ئه وه ی ده ست نووسه کان یان هه ندیک
چنگ خۆیان خه ن به لام خاوه نی رازی نه بوو که بیان داتن ،
من توانیم رازی بکه م و ده ست نووسه کانی لێ وهر بگرم به هیوا ی ئه وه ی
خوا یاریت و دهرامه ت بێن له چاپیان بده م . یان شتیکیان لێ بلاق بکه مه وه
به وه ی مۆقار و پۆزنامه کوردی به گانه وه .

ویصالی کی به ؟

ناخۆشی به وه ، هه ره وک و تراوه :
[که دایکت بوو به باجی لای باوکت
بێ ره واجی] له پاشان ئه بیته به شوان ،
ئه جا ئه حیت به لای مامه کانی ، کاتێ
له م ماوه به دا باوکی کۆچی دوا ی ئه کات ،
له (قۆبی) ئه بیته [قۆبی دێ به کی
زۆرخۆشه ، پرمیوه به ، ئاوو هه وایه کی
سازکاری هه به ، دلپه ئنه] . له وئ
به کۆمه لێ فه قو و مه لا ته گا که خه ریکسی
سه یران کردن ئه بن ، ئه می شه زۆر
دلگیر و زیر ئه بیته ، هه تا تۆزیکیش
ئه گری بۆ خالی خۆی ، بۆ بێ به شی

کوردته ی به سه رهاتی ژبانی :-
ناوی (شیخ محمد) هه کسۆری
(شیخ محه مه دی شیخ ته های شیخ
عه زیزی شیخ عومه ری شیخ
عبد اللطیف) ی مه ردۆخیه ، له دێ
(ته کیه) له ناوچه ی (قهره داغ) سه ره
پاریزگی سلیمانی له پۆزی ٢٢-٣٠
١٩٠٢ ها تۆ ته دنیا وه ، له پاش مردنی
دایکی ، باوکی ژینکی تر ئه حیت ، به م
جۆره باری ژبانی شیخ محمد که و ته

ویره ک بوو که هاو چهره کانی خوی
 زوریان یی ناخوش بوو ، به تاییه تی
 هاو پیکانی ، وه له لای ماموستا کله ی
 قسه یان بۆه لته به ست ، (ویصالی)
 زور به یینی خوش بووه له گهل هه پاس-
 ناغای سه لیم له گه رماو ، به هه -
 زیره گی و زانایی به وه زور و یصالی خوش
 ویستوو ، ویصالی سه ری بۆکسه
 دانه نه واند بۆیه (بیتووشی) به جی-
 هشت و چوو بۆ (دولکان) له م کاته دا بوو
 ناردیه خوار بیتی نازه بیتی ، به هه زار
 فه لاکه ت ماره ی کرد ، چونکه نه یان
 نه دایه .

له پاش نه وه ی ماوه ی پینچ سال له وئ
 نه مینتته وه ، نه چیتته کتیه وه حهوت
 سالیش له وئ ماوه ته وه ، پاشان چوه
 بۆ (باسنتی) که ناحیه یه که له ناوچه ی
 شاربازیر پینچ سالیش له وئ
 نه مینتته وه ، وه گهل شوینی تر گه پاره
 هه تا له دوایی دا له (گه تکی) نزیک
 قه زای چوارتا گه رسیا وه ، به لاهم
 داخه که م نه خۆشی (زه غط)
 ته نگه یی هه لچنی و ناچار ی کرد پروات
 بۆ سلیمانی بۆ چاره سه رکردنی -
 نه خۆشی به که ی .

شاعیری ناوبراو خاوه نی (٤٢٧٠٠)
 به یت شیعری هه مه جۆری نایابه چ
 (به کوردی و به فارسی و به عه رهبی) ،
 به لاهم زورترینی کوردی به ، جکه
 له م ژماره ناوبراو زور له هه له به سه
 جوانه نیشتمانیه کانی قهوتاون یا به هۆ
 وه رگرتینا نه وه یا داگیر کردنیانه وه .
 جاتکا ته که یی هه رکه سه وینه یه کی
 له لایه بۆمان بنیترینه وه به هیوا ی نه وه ی
 له دیوانه که یا بلا و بکرتنه وه .

ماموستای ناوبراو ده ستیکی بالای
 هه بووه له شیع و تنیدا ، ناوه روکی
 شیعره کانی (نیشتمان بهروه ریه تی و
 دلدار ی و په ندو نامۆزگاری و باری ژبانی
 خه لکی کوردستانه) .

« ویصالی وباری دل رفین ،
 نه لا نه ی عاشقی مسکین وه ره ئیمرو
 به مه یخانه :

بنۆشه جورعی سه هبا له جامی له عی
 چانانه .
 بحمد الله زوموستانی فیراقی گول نه وا
 بۆیی :

ره به یی نه وه لی عه یشه زه مانی وه صل
 سه یرانه
 له شامی مه غریبی زولفت هیلالی حاجبی
 تۆم دی :

نیشاره ی کردمن به عنی که سبجی-
 جه زنی قوربانه .
 له تئو زولماتی زولفتدا ده لئی ته سه که ند-
 مرم جانه :

له بۆ چه شه ی ه یاتی پروت سه را
 سیمو به ریشانه
 وه کو ها پروت و ما پروتسم له چامی با
 بولی غوربه ت :

به عه شقی پرتهو ی په نگه ت دلسم وه ک
 شتی سانه

ده روونم گه رم و پرچۆشه به میسلی
 کورهبی هه داد :
 به تایی ناتهنی مه رت زه میرم مورغی بو
 ریانه
 هه تا له کۆتایی دا نه لیت :

(ویصالی) مژه به یی یارت ، وه فای کرد
 وه عه دی یارت :
 نه میش واهانه ژیر یارت ، بنۆشه مه ی
 به په یمانه

ته گه ر به وردی سه یریکی ته م هه له به سه
 بکه یی نه یینن که (ویصالی) له سه ر
 شتیه ی شاعره کانی را بووردوی خۆ
 پۆشیتوو گروو گلبه ی عه شقی
 یاره که ی سووتاندوویه تی ،

له هه له شتیکی تریا نه لیت :
 وابه تیروی غه مژه کانت جه رگ و مسینه م
 له ته :

تا قه تی جیسم نه ماوه باقی مانم
 زه حه ته
 واوه عه دی ناگری فیرته ت به جارئ-
 که وته دل :

مه ر به وه عه دی تایی وه صل ت قه طمی یی
 ته م شیده ته

ته ی براده ر ده ردی غوربه ت زور به ئیش
 و ناله به

چه رخی که چ په و ساقیه دائم شه را یم
 میخانه ته

ته ی ده له په حه ی بکه به منی فه قیری قو
 به سه ر :

دل به ریشان ، چاو به گریان ، ته ن
 فتاده ی حه سه ته
 له پاشیدانه لیت :

وا به سه هلی ته ده ردی گه رانه عا
 شقی :

ده ردی ما پروت ، که ها پروت ، هه بسی
 چامی به لته

ته ی ویصالی فته له په سمی عاشقان
 خۆت لاهه :

عاقیبه ت عه ربه ت ده ستته قاتیعی ته م
 عه سه ته .

ماموستا (ویصالی) له به رده به کی
 نه وه سه رده و دینی و په ن-
 نامۆزگاریمان ته کات ، په ن-
 که هه میشه له بیرمان نه چیتته وه ،
 کرده وه یی بکه یی ، هه روه ک نه لیت :
 ناسیای ئیمه که کورته باعیه یی عیلمی
 به :

نه وروبا یی چونکه فه نین بوونه فه وقی
 ناسیا :

تۆنه که ریه ک په نگ به رسته یی هه لیزیر-
 هه ریه ک په نگ :

چونکه یه ک په نگ مه رته به ی وا گه یوه ته
 نه وچی سه ما

تانه توانی نیشتیاری دووپه نگه هه رگیز
 مه که

هه رچی دووپه نگه هه میشه سه ووه و
 په سووا نا په وا

تئ بیتی

له کاتی چاپ کردنی به رمی ته م کۆفاره ناوی هه نه مه نه د نازاد
 به هه له نوسراوه راستی وته گان نه مانه ن:

ویشه ی به رمی به ته م - دیمه ئیکی کوردستان - کاک نیاز ده به نه د فه قه ره
 ناردویه تی .

وته ی به رمی دووه م : پاشه روژ له به ره می هه نه مه نه دی لاو نازاد .

داوای ئی بوورده تان ئی ته که یی

نه ریمان

مامه یاره پیاویکی راستو سهیر یوو

روون کردن روی
هه نندیک
که هه وقتو ژبني
تاریک
له ژبیانی «یاره»

جه مال بابان

مامه یاره کتیبه

کردی (گولان) نهو گردهی نه که وینه رۆژ
هه لاتی سلیمانی ، بهولای کردی
(سه یوان) هوه ، بۆچی یوبه گردی (مامه
یاره) ، بۆچی له به هارداد به تایبه تی
له جه ژنی نهو رۆژدا پیره میرد به کۆمه کۆم
به خۆی و گۆچانه که به وه پیتش نهو
عه شاماته نه کهوت بۆسه ر کارتزه که ی
(وه ستاشه ریف) لای گرده که ی مامه یاره ،
له کاتیکدا که نهوسا سهیرانگای تر
له دهو روبری سلیمانی زۆربوون ،
نهو سه رچنار بهو هه موچنارو درهختو
تاووه روونه وه که نه لێی چاوی قرژانکه ،
نهو قۆریه شکاو (تووی مه لیک) و
(کانی با) و (پیرمکانیل)
و (وولوبه) و (و زۆر
شوینی تر . بهولای منه وه پیره میرد
به خۆرای نه م به زمه ی له م شوینه دا
نه نه گتیرا ، نه یوست سه رنجی خه لکه که
رابکیشیت بۆنه و یاره ی که له دو توئی
نهو گۆره دا راکشاه که به ته وه سه ر -
گرده که وه ، مه به سی نه وه بوو ناوی
(یاره) بیوژنیته وه و کرده وه کانی بین
به مه شخه لیک بۆنه وه ی دوارۆژ - بۆنه وه ی
خۆشی له دوا هه ناسه ی ژبیانی بهو
شوینه شادین و بین به یاری (یار احمد)
وبه دراوسی - ده سا هه رواش بوو ،
نهویش بهو مه به سه که پیتش . بهلام
نایا مامه یاره بۆچی له وه هه موو
گۆرستانانه دا ونزیک به سلیمانی و به تا -
پیه تی گردی سه یوان ، که سه ده ها
رۆله ی نه به زو بلیمه تی کوردی میوانه ،
بۆچی یاره چو به تالو ته نا به و گردی
(گولان) هوه نیشته وه گردی سه یوانیک
که هه مووی دارنه رخواوان و گۆری (شیخو
مه لای پیاو چاکان) دلی یاره ی له خۆی
تۆرانه ؟ کا که محمد توفیق وردی له کتیه
ایچکۆله که یا (مامه یاره ی قارمان) دانه لی :
دوای نه وه ی مامه یاره له سه ره مه رگدا
رانه سپیریت که مرده له گردی گولان
پیشترن ، که ده وسته کانی به سه ر
سوپرمانیکه وه لێ نه پرسن و بۆچی ؟
له وه لامدا نه لیت (من هه تا نهو رۆژه
که رۆژی سه ره مه رگه یادی نهو هه لاتوه
نامه ردانه ی شه ری نه سکی کویه م له بیر
نه چۆته وه له بیرم نه چیته وه به داخیا نه وه
نه مره ، له لای من نه وانه هه موو خانی
که لو و نیشتمان ، بینایین و بینایین -
اوون . نیشتاش زۆر له وانه مردوون و

له سه ر نهو گرده نیژراون ، جامنیک
که به زیندوویی هاوپی به تیم نه کردوون و
هه له نه هاتم ، نامه وی به مر دویش
له که لیاندا رابکشیم ، نه مه وی لێ یان
دووریم ، چو نه که نه ترسم له ده وره م
گۆری نه وانه نزیکی بیت و خۆلم تیکه
لای خۆی نهو نایا کانه بیت که به وه پیتش
(نه م) . نیتر نه م قسه یه راست
بیت یا هه له به ستراو من به سه ندی
نه که م نه لیم دوور نه که قسه ی مامه یاره
بیت . جا پزانیین شه ری نه سکی
کویه چیه و چی تیارووی دا که یاره به م
جۆره باسی نه کات ، به لام له پیتش نه وه دا
یا مامه یاره خوینان پیتش که یکه م .
له (دیاری لوان) دا له کاتی خۆیا
شتیک به نرخ نو سه روه له سه ر مامه یاره
به قه له می (م . ج) و له (رۆژی نو ی)
شدا دوو یاره نه وه پلاو کرایه وه ،
به گۆری نه م نو سیننه مامه یاره ناوی
له بنچینه دا (یار احمد) وه کوری
خدر به گی هۆمه راغای خه کس ی دئی
(وه نه رینه) به که سه ر به ناخیه ی
به رزنجیه له ناوچه ی شار باژیردا و
هه رنه و نو سیننه نه لی (هوه ر ناغای
باپییری به کیک بوه له دوانزه سواری
مه ریوان) .

زۆر خۆشه و یست بوو لای
نهو ره حمان پاشای به به ، نه وه نه ده
خۆشه و یست بوو له لای پاشا ،
نهو شیریه له تاران - فتح علی شا -
پیشکشی کردبو دا بویه ، وه کسو
نی که یشتوین یار احمد له سالی ۱۸۰۴ دا
له وه نه رینه له دایک یوه ، که پێ نه کات
له سه ر رێ و شوینی پلاو باپییری نه بین
به نو کوری پاشای به به ، له ۱۸۴۰ دا له
له شکری به به دا دانه ترێ به نه فسه ری
تو بچی و هه تا شه ره که ی کۆیه له م
فرمانه دا نه مینیته وه (. . .)

به لای منه وه مامه یاره خه لکی دئی
(وه نه رینه) نه به لکو خه لکی دئی
(کانی درکه یه) له ناوچه ی شار باژیرو ،
نه مه م له کاتی خۆیا له گۆقاری (شه فق)
یشدا رتوه ، که منیش له مه لا نجم الدین و
له زۆر شاره ژبیانی ترم بیستوه . هه روه ها
نه خۆی و نه باپییری ، که سیان له دوانزه
سواری مه ریوان نه بون . نه وانه ی
ناوی هه ندیك یا هه ردوانزه سواری که ی
مه ریوانیان نو سیوه ته وه بریتین له
(حسین ناظم بک) و (توفیق قفطان)

۱۰۸۰-۱۱۹۹) ی کوچی بهرامبر به
 ۱۱۶۶-۱۷۸۴) ی زاینی بو. و نه کمر
 بگوری ینووه سهرنوو سیننه کی دیاری
 لوان که نه لنی یار احمد له شاری سلیمانی
 له دایک بو. ثم میزووه بهر شاری
 سلیمانی ته که ویت که له ۱۷۸۴دا
 دروست کراوه شهزده کی ماریواتیش
 پیش ثم کاته بووه.

به تیره تی والیه کان ، بۆ ئهوهی شوینی
خۆیان قایم که نو تایتت گیرفان پر که ن
نه کاتیکیشدا که تواناو دهسه لاتی
هه لگرتنی (مستولیت) یان سه بو ،
چونکه خاترو خوتر و بهرتیل
وخودانه پال به کیکی تر ، کاری ته وای
نه کرده سهرداغانی والیه کان ، بۆیه ئه
والیان هه ره خه ریکی درۆو ده له سه
دوو رویو ته شقه له کردن به خه لک و ناگری
فیتنه نانه وه بوون ، نه گهر بۆیان بلوایه
حوکمیان هه ره ناگرو ناسن بوو ،
خۆ نه گهر دهسه لاتیشیان نه بوایه ، نه و
خه لکیان نه کرد به گزیه کا ، نه وادیان
له باو وکو برایان له برا نه کرد . . . ئه وهی
سه یرتربوو هه مووشی به ناوی ئایی
ئیسلا مه وه نه کرا که گوايه (سلطان) له
شۆینی خه لیغه ی ئیسلام دانیشته و
پاریزه ری دینه - خۆ نه گهر سووسه ی
سه ربزویه کیان بکردایه له شوینی که
یاخود بۆنی جولانه وه به کی نازادی
خواهانه یان بهانایه به لوتدا ، نیت
بایه ناگر بایه (نفاق) به ره ه لستیان
نه کرد * به لی له پیاوه کار به دهسته کان و
له والیه کاندایاوی پاک و راست و توانای
زۆر هه بوون ، به لام چونکه سه رچاوه که
هه ره له سه ره وه لیخو بۆگه ن بو ، بۆیه
نه مانیش شتیکی وایان بۆنه نه کسرا و
هیچیان بۆروون نه نه کرایه وه * نیت نه
میله نانه ی ژیر دهست هه موو پروگا بوون
خواخوا ی ده ره قه تکیان بو .

چاڊو خراپيان بکھين و له پاسه که
دوور که ويښه و به لآم به کورتي نه لټين
نه حه د پاشا يه کيک بوو له مير
هه ربه ناوبانگ و د لسوزه کاني بابان ،
ده که چي کاسه که ش لسه و نه و
شکايه و و (نه ماره تي بابان) له کاني
فهرمان په وايي نه و قلپ بو و و ،
چون ؟

ئەكەن ، (ئەحمەد بەگى خەزىنەدار)
 كەيسە ھەلگەر ئەبىت بەپاشا ئەلى ،
 جارى مانگانە دابەش مەكە (چۈنكە
 تانجى تاكو برسىبىت باشىتر پراو
 ئەكات) ئەم قەسەيە بەناو لەشكرى بلالو
 ئەبىتەو لەتەلى دل دەمارى مېشكىان
 كارنەكات ، ئەوان ئەو تا ھەمو مالو
 منالېان بەجىن ھېشتەو ھاتوون
 سىنگيان ناو بەگوللەو ئەستاش پكرىن
 بەسەگى مووچەشيان نەدرىت . لەناو
 خۇيانا قەسە ئەكەن بەيەك كەشەو
 تارىك داھىيات بەردەنگەر ھەمو
 لى بىكەن . بىر يارىش وانەبىت گوايە
 (تەمو ئاغا ياخود گويىخا تەمۇ) تەقەيەك
 بىكات ، لەنىو شەدا يەككە ئەقەقەكە
 گراو يەككىكى تر ئەلى تەقەقەكى كىك
 لەسەربازەكان كەفېشەكە كىسەبو
 بەدارىكەو لەچادىرەدا ھەراسراو ،
 ئەوشەو ش بارىقى قايرە ھەل ئەكات ،
 پا ، تەقەقەقە خاتە خواندەو ، تەقەقەك
 ئەتەقەقە لەشكر كە گويىيان لەمە ئەبىت
 بلاوى لى ئەكەن . (بىرىنداراغا)
 بېنباشى كەبەمە ئەزانى بەپەلە ئەكات
 بۇختەو تەكەي پاشا كەخەبەرى باتى ،
 بەلام كارلەكار ئەترازى ھەركەسە
 بەلايەگدا مەيدانى شەر بەجى ئەھىلن ،
 كە ئەحمەد پاشاى بەدەبەخت
 ئەمە ئەبىت ، يەھەناسە يەككى ساردەو
 لەگەل چەند پىاوتكى دىلسوزيا بۆى
 دەرئەجىت پىش ئەو دەست لەشكرى
 دوزمىن بگەويت .

دوومىيان : لەشەردا كەنەجىب پاشا
 سەير ئەكات وا لەشكرەكەي پراو
 بەشكاندەن . كە بەمە ئەكەھەر پورەشى
 بۆ ئەمىنەتەو ، بەلكو حسابىكى توندو
 قورسىقى لەگەلدا ئەكرى لەناسخانە
 بۆيە دەست ئەكات بەپراو پاكاندە بەناو
 شېخو مەلاكانداو وايان لى ئەكات كە
 (فتوى) بەدن ، ھەركەس دەست
 لەسەربازى والى بەرزگاتەو ماناي
 ئەو بە دەستى لەپياوى سلطان دەستى
 لەخەلىفەي ئىسلام وەشاندەو ، بەو
 تەلاقى ئەكەويت ، سەربازىش ساكارو
 دىپاك لەھەمان كاتدا تەوق لەمى پراو ،
 دەست بەجى ھەمو بلاوى لى ئەكەن ،
 ئەو كە ئەم قەسانە كەسارى لى ناكەن
 شويەكەي خۆى بەسەر تۆپەكەيەو
 بەجى ناھىلىت (مامە يارە) ئەبىت ،
 ياراحمد ھەرتۆپ ئاكرەلدا بەناس

لەشكرى دوزمندا ، بەراستو چەبەدا
 دەستيان لى ئەو شىئىن تاقوللە نۆپەكانى
 تەواو ئەين لىرەدا كاك (ووردى) ئەلى :
 مامە يارە بىرىندار ئەكرى لەھۆش خۆى
 ئەجىت ، ئەوسا دوزمىن (زەفەر)
 پىن ئەبەن ئەيگىر ، ئەيەن بۆ بارەگاي
 نەجىب پاشا كەبەگويەمى نوسىنى
 (روزى نوى) ئەم گەفتو گۆيە ئەبىت
 لەبەنىياندا .

نەجىب پاشا : لەشكرى پاشا كەتان
 ھەمو بلاوىيان كرد ، تۆبۇچى بەرامبە
 رىت كرد ؟

يارە : مەن فەرمان بەرم توبخانە بەم
 سىپىراو ، فرمانى شەرم پى دراو ،
 كارى خۆم بەجى ھىتا .

نەجىب پاشا : فەرمان دەرەگەت
 سەرى خۆى ھەلگرت ، تۆ بۆچى دەست
 لەشەر ھەلەگرت ؟

يارە : وەكو ووتەم فەرمانى شەرم
 وەرگرتبوو ، بەلام لەپاش ئەو فەرمانى
 شەر نەكردەم وەرنەگرت .

ئىجا (روزى نوى) ئەلى لەسەر
 ئەم قەسە لاوچاكانەيە نەجىب پاشا پتر
 مامە يارە ئەجىت بەدلا وئەلى (بۆ ئەم
 لاو چاكىكەت ئەمەوى باداشتىكت
 بەمەوە جىت ئەوى بلى) .

مامە يارە : خواپاشاى خۆم بەمىلى
 ھىجى ترم ناوى .

نەجىب پاشا : پاشاى خۆت ئەما
 روشت . ئىتر وولاتەكەتان كەوتە ژىر
 دەستى دەولەتى عوسمانىيەو
 دلۆستت چىبەلى ؟

مامە يارە : لەپاش ئەمەزىيانم ناوى
 تامالى دنياىم بویت .

نەجىب پاشا : بەجاويكى
 ئافەرىنكارى و دۆستىيەو پىاروانى
 ووتى (باشە) بەلام ھەر ئەوروژە
 نەجىب پاشا پىن زانى كە يارە دىيەكە
 بەبەرات بەدەستەو يە ، فەرمانى
 بەراتەكەي بۆ تازە كەدەو ، دىيەكە
 ناوى (كانى دىركەي سەگان) بو
 كە ئىستە بەدەست ئەحمەداغاي گۆسالەي
 خزمىيەو يە . لىرەدا نووسىنەكەي
 روزى نوى تەواو ئەبىت كەلەدوايىدا
 ئەكەپىنەو سەر تەتەلە كەردى .

خوالى خوشبو ئەمىن زەكەي بەگكە
 (مېزووى سىلېمانىيە وولاتى) دا
 بەزمان (حسين ناظم بەگ) وە ، باسى
 شەرى كۆيەي بەنى لەشكرى بابان

لەشكرى عوسمانى ئەكەپىتەو ئەلى :
 « دواى ئەوئى لەشكرەكە پىلاوئى
 لى كرد ، بۆ روزى دوايى سىوئى
 نەجىب پاشا ھەلى كوتايە سىر
 لەشكرگاي بابان بۆ پراو ووت چەتەي
 لەكاتىدا كەكەسى تيانە مابوو تەنەسا
 سوڧى يارە ئەبىت بەتۆپە كانىيەو ،
 يارە لولەي تۆپى وەرچەرخان پەرەو
 سوڧى بەغداو دەستى كرد بەناگىر
 بارانيان ، بەجۆرىك پىنى نەدان
 تادەنگىك نىزىك لەشكرتاكەبەكو
 ئەو ، بەلام لەدوايىدا گرتيان و برديان
 بۆلای نەجىب پاشا . پاشا كەلەي
 برسى : بۆچى بەتەنھا تۆ لەشكرەكەمانت
 دايە بەرگوللە تۆپو نىيازت لەمەجى
 بوو ؟ يارە لەولامدا ووتى : ھەر
 كەسك ئەركىكى پى سىپىراو ، مېنىش
 بلاويەنەوئى لەشكر ناپى لەو ئەركەم
 بىخت ، بەلكو پىويستە چەندەم لەتوانا
 دايە چىم پى سىپىراو جىبەجى
 بىكەم . والى قەسەكەي بەدل ئەبىت .
 دوايى لى ئەكات چى ئەوئى بلى ، يارە
 دوايى بەراتى خەرجى دىيەكەي خۆى
 ئەكات ، نەجىب پاشا گورچ بۆى
 ئەبىتەو .

شەرى كۆيەكەي بوە

(گوفارى روزى نوى كەلەديارى
 لاوانەوئى وەرگرتەو) ئەلى (لى
 ۱۸۴۷دا نىوانى ئەحمەدپاشاى بەبەو
 دەولەتى عوسمانى تىك ئەجى ، دەولەتى
 عوسمانى لەژىر فەرمانى
 نەجىب پاشادا لەشكرى ئەرازىنەتەو
 ئەبىت بۆ سەر ئەحمەد پاشا ، ئەحمەد
 پاشايش لەشكرى لەروژ ئاواي كويە
 بەرامبەر بەيەك ئەوئەستى ، كات مانگى
 گولان ئەبىت ، بارەگاي ئەحمەدپاشا
 لەلاي گەردى رىزەتو ھەل ئەدا .)
 مامۇستا علاءالدین سجادىش لى
 (مېزوئى ئەدەبى كوردى لەباسى سالم) دا
 ئەلى (ئاخرو ئۆخرى سالى ۱۲۶۶ى
 ھجرى سولتان عبدالعزيز خانى
 عوسمانى داواي لە ناصرالدین شاشاى
 ئىران كرد كە بىكەو دەست بەكە
 بەبەكا بۆ لەناوبردنى ئەمارەتى بابان .
 لەلايەن حكومەتى ئىرانەو غولام
 شاخانى ئەردەلان نىررا بۆسلىمانى . . .

بەپارچە شىعرە بەرزەكەي (نالى)
 شەدا كە بەبۆنەي مردنى سىلېمان پاشاى

بابانو هانتی ئەحمەد پاشای گۆرى دا
بۆ شويىنە كەى ، شىتيكمان بۆروون
ئەيتىتە . كەئەليت :

(تا فەئەك دورى ئەدا سەد كوكبى ئاوا
نەبو . كوكب ماھى مبارك طالماسى
يەيدا نەبو) وبەم يەيتە دوايى ديت .
(شامى جم جا نالبا - تاريخ جم -
تاريخيه ٢٠ تانەلەين لىم عصرەدا
اسكندرى جم جا نەبو) بەحسابى
ئەبجەد (تاريخ جم) ئەكاتە سالى
١٦٥٤ (١٨٢٧ ز) كەسالى وەفاتى
سليمان پاشا و دانانى ئەحمەد پاشاى
كوريتەى .

بەم زەكى بەگىش لە (تاريخ
سليمانى وولاتى) دا ئەلى ئەمارەتى بابان
(لەدواى دوصلد ساليك حكومت
بەتەواى لەناوچو - ١٢٦٧ ك ، ١٨٥١ ز)
ماموستا توفيق ورديش لەنامىلكەكەيا
سالى ئەم شەرەبە (١٢٦٤ ك) بەرامبەر
بە (١٨٤٧ ز) ئەداتە قەلەم .

بەو سەرچاوانەدا كەباسمان
گردن ، شەرەكە لە ١٢٦٤ (١٨٤٧ ز)
داياخود لەدەورو بەرى ئەوسالەدا
بەرەبەرە كەئەمەش لەگەل لەدايك بوونى
مامەيارە كەسالى (١٨٠٤) و كەلە
(١٨٤٠) دا بۆبەئەفسەرى توپچىسى
لەلەشكرى ئەحمەد پاشادا بەتەواوەتى
ئەكونجيت .

روخسارو رەشتى يار ئەحمەد :

بەيوستى نازانم باسى ئازايەكەى
يارە بىكەم ، بىكەم بەبالەوان و قارمان
وروستەمى زال ، ئەوئەندەى كەلەرو -
داوەكاندا گىرامانەو بەسەو بادواى
خەيال نەكەوين ، چونكە ، مەرج
هەرئازايى نى ، بەلكو كۆمەلە رەو -
شتىكى تر هەن كەبناغەى پياوئەتى
دائەپزىن بەتەواوەتى ، جانايا ئەوانە
لەمامەيارەدا هەبوون ؟ بەلام يىش ئەو
ئايادىمەن و بالاو لەشو لازى سۆفى يارە
لەچىدا بوون !!

ماموستا (م . ج) لەديارى لاواندا -
ئەلى (٢٠) من بەختيارانە بەچا -
يى كەوتنى شادبوم ، پياويكى بارىكەلەى
كەلەگەت بوو ، دوجاوى تيزو روويەكى
چرچى هەبو ، بەرىشى چەرمو سميلى
بەر قرتتيرلويەو ديمەنىكى سەرى
هەبو ، رووخش و رەندبو ، لەجلو
بەرگا ئەتتيكە خانەيەكى گيانداربوو ،
لەچراخان و رۆزاني هەينى دا زرى و

كلوزەرى ئەپۆشى ، جوتيك قەرەبينى
زلى بەشتيا شىسۆر ئەكرەو ، دو
دەمانچەى ئەكرد بەبەريا ، شيرىكى
ئەبەست بەشتيەو ، رەيتكى درىزى
ئەگرت بە دەستىەو ، بەوچەشتە -
لەپيش متصرف و كار بەدەستان و
خەلكەو ئەرويشت ، مامەيارە بەتايەتى
خوشەويستى هەمو مناليك بوو ، هەمو
مناليكىش لاى ئەو خوشەويست بوو .
لەشەوى چراخانا ئەو نەهانايەو
دەمانچەيەكى نەتەقانايا زەماون دەستى
يى نەئەكرد . لەبەر ئەو منالان بەچوار
چاو چاوەروانى هانتى دەبوون و هەرگە
برىشكى باروت لەلولەى دەمانچەى
ئەوئەو دەرنەچو ئيتراگريازى دەست
يى ئەكرا . لەبىرم دى هەرەختى
ئيمەى - منالان - كەپنى ئەگەيشتى
بەچنك شەكرى بەسەرا دا بەش
ئەكردىن و هەيشە هەردو گىرفانى
پرربو و لىم چەشنە شتانە : چاك
لەبىرم دى دەستيشى ئەهيتا بەسەرماناو
ئەبووت : - مناليتە عىوام هەر
بەنيوئە - ئەوسا كە لى سىرەى
منالمانا ، ئيمە مامەيارەمان تەنيا لەبەر
شارناين (تتويج) و بەرگى ئەتتيكەو
چەرمى خوش ، خوش ئەويست ، بەلام
كە گەرە بوين و تى كەيشتىن ئەم يەرە
جواميرەمان لىلا خوشەويست ترو
گەرە تر بوو) .

خوالى خوش بوو ماموستا بشير
موشيريش لەكتيبەكەى (وردى) دا بەم
جورە باسى يارە ئەكات ئەلى (من خوم
بەچاوى خوم مامەيارەيان صوفى يازەم
دى بوو كەلەتەمنى هەشت ئۆ سالى -
دابووم لەشارى سليمانى ، مامەيارە
بالايەكى بەرزى هەبوو ، كەنم رەنگ بوو
حاوى شين كاربوو جەي لەبەر ئەكرد
يىستىكى سورى لەبەر ابو وەگولنكە -
يەكى (شى پىوئەبوو پىستە كەشى
ژاكار ، و - يى قالب بوو -) مەبەسى
لەقىس سەرەكە ئەوسا باو بوو) هەمو
روژى جەمەيكە دووسەعات لەپيش
نوژى جەمەدا ئەهاتە بازارەو دارىكى
درىزى بەدەستەو بوو بەچەشنى سەو -
لەجان لەسەر هەموو كەس و گومەزىكى
بازار و ئەوئەستاو بەدەنگىكى بەرز
ئەى فەرمو : ئەى كوردىنە ، ئەى
ئىسلامينە ، خۆتان چاك بناسن وون
مەكەن ، دنيايەو سەبەينى مردن و

قيامەتە ، رەشتى ئىسلام وون مەكەن .
لەگەل بەكتريا چاك بن ، هەموو براين ،
چونكە هەموو لەچاكەو لەبرايتەى و
يەكەيتەى و پشست گرتن شتى چاك
دەرنەچيت ، من ئەم بەندانەنان ئەكەم
بۆخوا هەتاكوو رۆزى قيامەت ئەوقسانەم
بمىنى وونى مەكەن ، ئەم نەسەيحەتە
بمىنى پۆنەتەو كاتان يەك بۆيەكتىرى
يگىرەو ، هەرگەسى گەردەوى چاك
نەبى بەمەراسى خۆى ناكات ، اخلاقى
چاك ، خواو پيشەمبەر خوشى ئەويست ،
بەشتى خۆتان ئەكەن) .

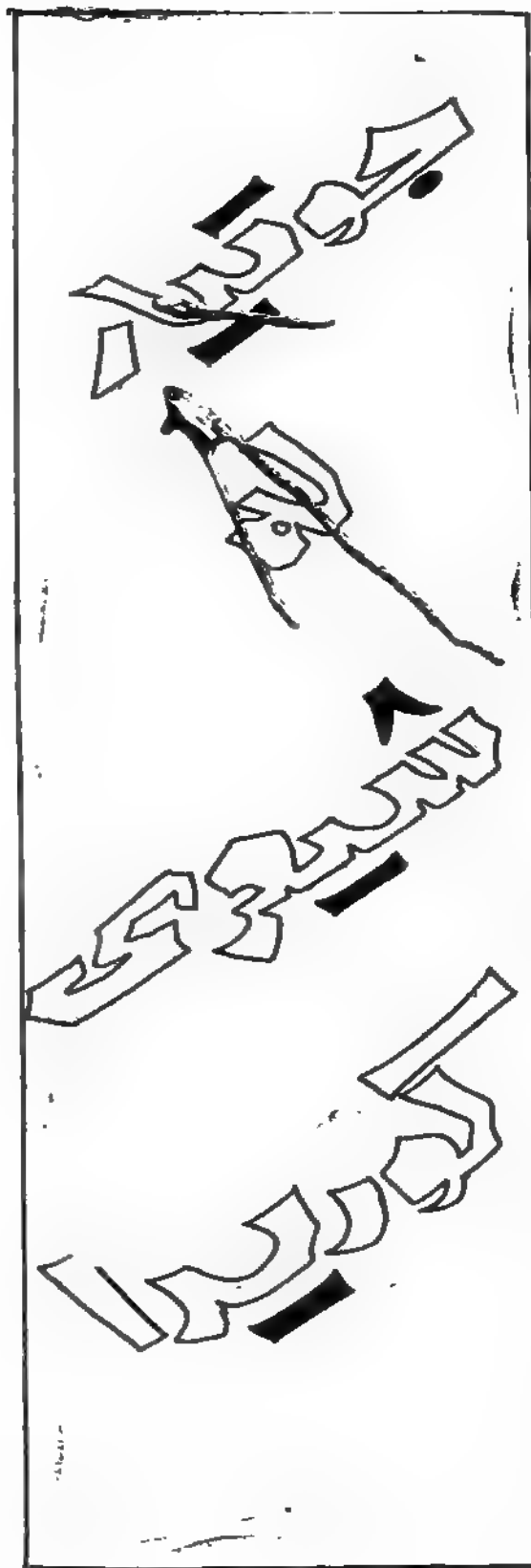
ئيترا تائىرە ئەبى خويندەوارى
بەم لەبىرى خۆيدا بەجۆرىك ديمەنى
يارە پىدى ديارى كوردىت و (انطباع)
يەكى بەرامبەر بەيدا كوردىن . پياويكى
كەلەكەى ، كەلەكەى ، بەدوچاوى
شىنى كۆزەكەى ريشىكى سىبى
تۆپدا ، مەبان ووت نوزوش جەلەكۆنە -
كانى كاتى ، بەربازى بۆكەلەر ئەكرد ،
قەرەبينىو دەمانچەى لەخۆى ئەدا ،
جارجار زرى ئەپۆشى ، سوارى وولاخ
ئەبو يەكۆلانەكانى سليمانىداو لەدەشت
بەغارو رەبازىن ئەهاتو ئەچو ، هەر
لەوكاتەدا ئەكەر گەردەوئەكى ناشيرىنى
لەيەكەك بەدبايە ، ياخود كەسەيك
دەست درىزى بەكرادىە سەر يەكەيكى تر
ئەم بۆيان دائەبەزى ، وازى نەئەهيتا
تاحتى بەشوينى خۆى نەگاياندايسەو
كەئەمەش (شخصيتى دون كيشموت
ئەهيتتە بەرچاوى پياو بەلام لەگەل
فەرقىكى هيجكار زۆردا) چىونكە
مامەيارە بەراستى ئازابو و هەرگىز وەك
(دون) خۆى بەتراندن ئەداو ، جگە
لەو عاقل و بىرىكى بەرزى هەبو ، چاو
لەو واتا تەماق كار نەبو ، ئەگەر
وابوايە خۆى ئەفروشت بەوالى كاتيك
كەسەرىشكى كسرد داواى چى ئەكات
بيداتى ، رەنگ هەبە هەندى كەس بلىن
باشە بۆچى داواى كانى دركەى كەرد ؟
كانى دركە دى خويان بوو ، ئەو
داواى گىرانەوى خەقىكى كسرد كەلنى
زەوت گرابو ، ويستيشى هەرلەويسدا
كشتو كال بكاتو بەجۆرىك رىكى بخت
كەبىن بەنەوئە بۆ وولاتى كوردەوارى ،
بەلام وائەزانم ئەمەى بۆ ئەبراىە سەر ،
چونكە ئەوئەندە لەوى دانەنيشت بەلكو
بەهيجكارى لەسليمانيا كوشەگىر بوو .
بەشماوى لاىەرە (٣١)

گەر سەرنجىڭ ئە بزوتنەمەي نەتەوايەتتى گەل
 كوردو ھەموو گەلانى دىيا بەين يان ھەر سەرنج لە
 سەرچاومى پەيدا بوونى بزوتنەمەي نەتەوايەتتى نوڭ
 بەين ، واتە سەرەتاي پەيدا بوونى نەتەمەي ئەناوچوونى
 مەرنشەنەكانى نەتەمەي جۆر بە جۆرەكانى دىيا ، خىرا
 ئەو راستىمەن دىتە پىشچاۋ كە جوتياران ھىزى
 سەرەكى ئەم پەيدا بوونۇ بزوتنەمەيە بوون ، ۋە سەر-
 كەدەكانى ئەم بزوتنەوانە بە ھەموو تۈنانيا نەمە ھەولو
 تەقەللانى ئەمەيان داۋە كە جوتياران بەلای خۇيانا كىش -
 كەنۇ بۇ مەبەسسەي بەككىتى نەتەمەي پىشخەستى
 بزوتنەمەي نەتەوايەتتى بىلان خەنە كارمەۋ كەلگىيان
 لىۋەدېگرنۇ ، ۋە بە شىۋەيەكى دۈن ترو وردتر تا
 جوتياران زياتر لە فەرھان رەوايەتتى دەرەبەگايەتتى لە
 كۆتۈ زنجىرى رىزىمى مەرنشەنە زىياتر دۇگارىيان
 بوويىت ئەمەندە بەككىتى نەتەمەي قايم ترو پىشكەوتووترو
 بزوتنەمەي نەتەوايەتتى لەپىش تېرپوۋە ۋە ئەم ياسايە ،
 ياسايەكە ھەموو نەتەمەيەكى سەسر دۈۋى زەمىنى
 گرتۈنەمەي ھى تىرىش كەسە نەگەشتىتە پەلەي بەككىتى
 نەتەمەي ئەگرتەمەي •

ئەمە سەبارەت بە قۇناغى پەيدا بوونى نەتەمەي كە
 بۇرچىۋازى بەكان بۆلىكى دياروسەركردانەيان تىيا
 نوۋاندوۋە ، بەلام دۈۋى ئەم قۇناغە بە تايەتتى لە
 قۇناغى دامەزئاندىنى سىستەمى دېموكراتى ھىللو
 سۆشپالىستىدا ، ئەمە ھەر بەين جوتيار ھىچچىيان
 نەھاتونەتەدى چ ئەوانسەي لە شارمەۋ شۆرشىيان
 بەرپا كىردۈۋە بە شىۋەي بىنچىنەي پىشپان بە كىركارو
 جوتيارو سەرباز بەستوۋە دۈۋى دۇگاركردنى شىار
 بەرە دۇگارى دىھات چوون ، ۋەگە نەمەي شۆرشى
 پىرۋى ئۆكتوبەرى بەككىتى سوقىيەت يان ئەوانەي لە
 دىھاتەمەي دىستىيان پىن كىردۈۋە وردە وردە ئابلىسوقى
 شارىيان داۋە ھەموو ۋلايان دۇگاركىردۈۋە ۋەگە چىنى
 ھىللو قىتنامۇ كۈباۋ •••

ۋە لە ھەموو كاتو چىڭاۋ شىۋەيەكە ھەموو لا
 (طرف) ناكۆكەكانى كۆمەلگا وىستوۋيانە جوتياران
 بەلای خۇياندا كىش بگەنۇ ئەم پىناۋەدا بىنچان ھەولو
 تەقەللان داۋە ئەنجامى ئەم ھەولو تەقەللەيش
 سەركەۋتتى دىستىيان كىردۈۋە نەخشەي چارەنوۋى
 دۈۋى كىشەۋە •

جا لەم پىشەكىيە كورتەدا نىرغۇ بايەخى جوتيارانۇ

ھەلى ھەلى شەرىف

بزوتنه وەمى جوتيارانمان بۆ دەرئەكەوتت كە ستالين ھەر
بزوتنه وەمى نىشتىمانى لىك ئاۋەروكدا بە بزوتنه وەمى
جوتياران ۋانىيەو - لىتېن - ېش سەرکەوتنى شۆپشى
ئوكتوبەر ھەموو شۆرشىكى پرۆلېتارىيە بەندە كىرگۈزۈپ
بە يەككىتى خەباتى ئاۋكۆيى نېتون كىركارو جوتيارەو
ماۋتسى تونك - ېش جوتياران بە ھىزىكى سەرەكى
شۆپشى ئەزانىت .

ئەمە ئە روۋى ئايدىيولۇجىيەو ، ئىنجا با بېنىيە
سەر كوردو بزوتنه وەمى شۆپشىكىرىيە تەتەۋايەتىيەكەكى
مىزۈبەكى كۈنۈ پىفېداكارى خەباتى دىرئۇخايەو
بايەخداى ھەيە .

بىۋەدۇلى زۆرەي تەتەو كورد لىك
سەرەسەرى كوردستانى خوشەويستدا جوتياران ۋە لىك
ھەموو شۆپش ۋاپەرەنەكانى كورد جوتياران چ لىك
پىنناۋى قازانچى راستەوخۇ خۇيانا پىت ، يان بۆ
قازانچى ھەموو تەتەو كورد ، يان دورى پورجۈزى
خاۋەن مولكى كورد كەۋىن ، ھىزى سەرەكى زۆرەي
زۆرى لىك شۆپش ھىزى تۈنناۋ پەنەي لىك شۆپش و
ۋاپەرەن بوزتەۋانەبوون . كە ۋاقتا كوردپەرەمى
راستەقىنە ئەبى ئەم رووداۋانە بە وردى لىك بەداتەو
شۋيان بىكاتەو پايەى رىيازى خۇى لىك سەرەمەتار
رېرەمى ئەم ياسايانە داپرئۇت . چۈنكە جىگە لەومى
كە بزوتنه وەمى راستەقىنەى كوردايەتى ئەبى بۆ قازانچى
تەست كەۋى جوتياران پىت ئەم قازانچى تەست كەۋانە
پىش ھەموو شىتېكى تر بىخىن بۆ كوردىكى كوردپەرەمى
ساكارىش ناشى كە ئەم ھىزە بىشومارە كارىگەرە ، ۋانە
زۆرەي زۆرى تەتەو كەى ، فەرەمۇش بىكات .

جا كە كوردپەرەمىكى ساكارو سادە ئەبى بىم
جۆرە بىر لە جوتيارو بزوتنه وەمى جوتياران بىكاتەو ، سا
ئەبى ئەدېبو ھونەرەندەنى كورد لەم رووۋە خۇيان
بىگەننە چ پايەكە چ رۆلىك لىك كۆپە پىرۆزەدا
بىۋىننى ؟ !

بە كوردى دوۋانەكە دەربارەى ئەۋەيە كە ئەدېبو
شاعىرو ھونەرەندەنى كورد كە كۆرى خەباتى چىنايەتى
جوتياراندا چىيان كىرگۈزۈپ نىسسىتاش چ رىيازىكىان
گرتۈۋە ؟

ئەۋى راست پىت لەم باسەدا تەنبا باسى شاعىرە
كلاسىكى رومانسىيەكانى كورد ئەكەم ھىۋادارم لىك
ۋەسارەكانى داھاتوۋدا بىتۈنم دەربارەى بەشەكانى تىرى
شاعىرو ئەدېبو ھونەرەندەنى كورد بىۋىنم .

بىگومان جوتياران لە شىۋەو قالىتېكى تايىسەنى
چىنايەتەندەن پايەكە تايىتەنى يان لىك بزوتنه وەمى
تەتەۋەى پىشكەۋى خۋازى دا ھەيە بەشداربوون
تېكوشانىيان ھىچ نەبىت تا سەر بەندەن بە ھوشىياري
چىنايەتى خۇيان ۋەشيار كىرگەنەۋە پانەۋە لىك لايەك ۋە
ھەست كىرگەن پە پىۋەندى چىنايەتى تىۋان خۇيان
ھەر بزوتنه وەمى كەۋە لىك لايەكى تەرەۋە ، ۋە ئەگەر بۆۋاۋەيەك
دورلە قازانچى چىنايەتى خۇيان بىۋىن دىروشمى رىزاربوون
رەزار كىرگەن لىك زولم زۆرى چىنايەتى بە دورى

بزوتنه وەمى كەك كىش كران ، ھىچ جىگەى باۋەى نىيەو
بەپىي ھىچ ياسايەكى ئەم سەرزەمىنەش تاسەر بە دورى
ئەۋ بزوتنه وەمى بەدا كىش ناكىزى ۋەستايەتى ۋە خەباتى
ئاۋكۆيى يان دەستەبەر ناكىزىت . ئاشكراشە كە ئەك
ھەر بزوتنه وەمى تەتەۋەى كورد كە زۆرەي زۆرى
ئەندامەنى ئەم تەتەۋەى جوتياران بەلكو ھەموو بزوتنه
ۋەيەكى شۆپشىكىرى تىرى دىناش چ تەتەۋەى يان
چىنايەتى بى ئەم چىنە فراۋانە زۆرە شۆپشىكىرىيە
سەرەكەۋىت .

جا بەپىي ئەم بۆ چۈنەو سەبارەت بەم ئاستى
يانەى سەرمە ھۆى سەرەكى دەستەپاچەى بزوتنه وەمى
تەتەۋەى كوردشەكسىز چىنايەك لەدۋاى يەكەكانى
رابوردورى ھەموو لەو سەرچاۋە ھەلەيەۋە دەستەپى تەكات
كە جوتياران ۋە خەباتى چىنايەتى جوتياران فەرەمۇش
گراپوۋ جوتياران تەخى سەر ئەۋ باۋەرەى كە
سەرەكەۋى بزوتنه وەمى تەتەۋەى كورد لەكوت ۋە زىجىرى
دىلېتى رىزىمى دەرەيەكەت ۋە سەنەۋەى چىنايەتى
رەزگەريان تەكات . بەلكو لەكەى مەۋە كىش كراپون
كە ۋەمە تۈنناۋ تەتەۋەى كورد جوتياران تا
سەرەكەۋى يە رىيازى خەباتىكى شۆپشىكىرىيە بەن ۋە
ھەموو چىنى جوتيارانى بەشىكى كوردستان يان ھەموو
كوردستان لە دورى ئەۋ بزوتنه وەمى كۆپكەنەۋە لىك
دەۋرى دروشمى خۇيانى بىنالىتېن . بۆيە جوتيارانىش
دورى سەر كەردى ئاۋچەكانى خۇيان كەۋتۈۋن كە كىش
كەردن ۋەندەن بەشداربوۋىيان بەندىۋە بە بىرو باۋەرى
تەتەۋەى روتو ئايى ۋەندى جىار پەۋەندى ئەم
سەر كەردە بەملاۋ بەۋلاۋ يان ئارەزوۋى تايىتە سەر كەردى
تېرەۋ ھىرەشەنەكان .

ئىنجا تەگەرەۋە سەر باسى ئەدەبىي كورد يان
شاعىرانى كورد كەتەم دوايە زۆرەي زۆرى ئەدىبانى
كورد ھەر شاعىر بوون .

جىنى داخسە بە دە ۋانزە دىۋانى شاعىرانى
كلاسىكى رومانسىيەدا گەرام تا بزانم ئەم شاعىرانەى
كورد چ بايەخىكىان بە بزوتنه وەمى جوتياران داۋە ۋە
جوتيارانىيان پەچى ۋانىيەۋە لە پىنناۋى قازانچى ئەم
چىنە فراۋانە چىيان كىرگۈزۈپ چەند لە رۆلى ئەم چىنە
گەشتۈۋن ؟

كەچى بەداخەۋە تاكو تەريان تەبىت ئەۋىش تاكو
تەرا باسى جوتيارانىيان كىرگۈزۈپ بايەخىيان بەم چىنە
ۋەدەرە ۋەارە زۆرە داۋە كە زۆرەي زۆرى گەلى كوردن
بەلام لە ھەمان كاتدا دەيان ۋە سەدان شىعەرىيان بە كورد
ھەلەۋە سەدان شىعەريان بۆ جوانى كوردستان
ھۆيۈەتەۋە بى ئەۋەى ھەست پەۋە بىكەن يان ھەندىكىان
ھەر پىرىشيان لىك كىرگەنەۋە كە كورد بىجوتيار تازىۋ
كوردستانىش بىجوتيار ئارازىتەۋە . لەگەل ئەۋەشەدا
ئەبى ئەۋ راستىيە بىسەلېنېن كە ھەندى شاعىر ھەر
چەندە دەربارەى جوتيارو خەباتى چىنايەتى جوتياران
كەمىنۋتۈۋە بەلام ئەۋكەمەيان لەناخى دىۋە دەرۋىيانەۋە
ھەقۇلاۋە ۋۆزىك سەبورى داخى باسكراۋمان ئەدات

مېتروۋى رۇژنامەگەرى كوردى لە شارى كەركوك

جەبار جەبارى

بەلەم ئەم بەشە تاسالىكى خاباندوۋە لە پاشان ھەلگىراۋە .

۲ - كۇفارى شەفەق :

كۇفارىكى ئەدەبىي ۋانستىر كۆمەللە - يەتەيە ، بەزمانى كوردى ۋە غەربى لەنيومانگ جارى لەكەركوك دەرئەچوۋ ، خاۋەن ۋەسەرنوسەرى لىپىرسىياۋ : عبدالقادىر بىرنىچى بوۋ ، بەرئەبەرى دارابى : على كمال باپىر ئاغا ، لەدوايىدا حمىد عثمان گرابەسەرنوسەرى ، جگە لەۋەش ئەم ماۋىستانى ھابەشى دەرىچاندىيان داۋە : ابراھىم احمد ، عبدالصمد خانقاھ ، معروف خىزىنەدارو جەند كەسكىنى تىرىش .

يەكەم ژمارە ئەم كۇفارە لە ۱۵ى كانوۋنى دوۋەمى ۱۹۵۸ دەرىچوۋ ، لەپاشان گۆيزراۋەتەۋە بۇشارى سىلىمانى لەۋى بەناۋى (بەيان) ۋە بۇخزمەتى ئاشتى خوازان دەرئەچوۋ .

۳ - رۇژنامەى ئازادى :

رۇژنامەىكى رۇژنامەى سىياسىيە ۋە ئۆرگانى پارتى كۆمەنىستى غىراق - لىق كوردستان بوۋە ، خاۋەن ۋە سەرنوسەرى خاۋىن خۇشبوۋ : پارىژەز باغىيونىس بوۋ ، يەكەم ژمارەى لە يەكەم مائىس ۱۹۵۹ يىلدا كىراۋەتەۋە ، پاش ماۋەيەكى كەم گۆيزراۋەتەۋە شىارى بەغدا ، ھەتتا سالى ۱۹۶۱ لەخزمەت كىردنا بوۋە ، لەھەلسوزاند ۋەبەرئە بىردىنسا ئەم ئەدىبىي نوۋسەراۋە بەشدارىيان قىيىدا كىردوۋە : محمدى مەلاكرىم ، عزالدىن مصطفى ۋە جەند - كەسكىنى تىرىش .

۴ - رۇژنامەى راي گەل :

رۇژنامەىكى سىياسىيە ، بەزمانى كوردى ۋە غەربى لەشارى كەركوك پاشماۋى لەلەپەرە ۱۸ -

بىزوتنەۋەى رۇژنامەگەرىى كوردى بەشىكە لەبىزوتنەۋەى رۇژنامەگەرىى جىهان ۋە بەمىچ جۆرنىكىنى جىيانايتەۋە لەزروۋىكى تايىبەتىدا سەرى ھەلەۋەتەۋە بە بىزى تواناۋ دەسەلانى خۇى خزمەتى راستەقىنى مېتروۋىنى كەباندوۋەتە بىزوتنەۋەى كوردىيەتى ۋە كۆمەلى مىللەتى كورد لەھەسەۋە بوارىكەۋە ھەتارادەيەك كارۋانى لەقۇناغىكەۋە بۇقۇناغىكى پىشتىر تەكان داۋە ، ۋەلەۋ رىگەپىرۋزەدا چەندەن رۇژنامەنوۋسى بلىمەت ۋە تەرس ۋە خاۋەن بەھەرى بوۋەتە قۇچى قوربان ۋە گۈلىكە بەھەرى ژيانىان ھەلەۋەتەۋە خۇنىيان كىردوۋەتە سوۋتەمەنى چىراى رىگەى سەربەخۇى ۋە ئازادى گەل ۋەلات .

لەشارى كەركوك ، لەشارە رەنگىنە - كەى كوردستان ، ۋەكو ھەموشارە كوردەۋارىەكانى تىر لەخەبات ۋە تىكۇشانى رۇژنامەگەرىى بىزەش نەبوۋە دۋانەكەۋتوۋە ، لەم مەيدانە پىرۋزەدا جەند شۆرە سۋازىكى قىيىدا ھەلەكەتوۋە بەخامەى تىزۋ بىرى زوناكەۋە رازەى كۆمەلى نەتەۋايتىان كىردوۋە لەۋرىيازەشدا چەندشەھىدىكى نەمىرى لە خۇنىنى كەشى ئالادا كۆزۋەتەۋە ۋاللىرەدا پاسى ھەندى لەۋ رۇژنامەۋ كۇفازە كوردىيانە ئەكەىن كەلەجەرگەى ئەمشارە كوردەۋايدە دەرەكەۋتوۋن :

۱ - رۇژنامەى كەركوك :

رۇژنامەىكى ھەفتەيە ، شارەۋانى كەركوك لەرۋى ۱۵ى تىرىنى دوۋەمى ۱۹۲۶ بەزمانى تۈركى دەرىجىناۋە ، لەسالى پىنجەمىيەۋە (۱۹۳۰) بەشىكى رۇژنامەكە بەكوردىش نوۋسەراۋەتەۋە ،

روۋە لاي ھەموان كەرۋۇنامەگەرى بەشىۋەيەكى كىشتى دەۋرىكىى بالاكارىگەر ئەگىرىت لەپىشخىستىر كەشەپىدانى شارستانىيەتى مەرقۇف ، چونكە بەجۆرىكى راستەۋخۇ دەرىپى ھەستى ۋە خواستى رۇلانى گەلە دەستىكى نەخشىنى ھەيە لە ئاراستە - كىردن ۋە پىگەيانلىن ۋە شىيار كىردەۋەى نەۋەكانى مەرقۇف بەدەرىزايى رۇزگارو روۋن كىردەۋەى رىيازى ژيانى ھەمۋە چىنە جىاۋازەكانى ناۋ كۆمەل يەرەۋ ئاسۋىيەكى پىرىشنگدار ، جگە لەۋەش رۇژنامەگەرىى ۋەكو سەربازىكى جەنگاۋەرى دىلىر بەنەتەسەۋە ئەچىتە ناۋجەرگەى مەيدانى خەبات ۋە تىكۇشانەۋە ، بەۋچەكە كارىگەرەى دوۋمەكان ۋە كۆنەپەرسەكانا ئەجە - نىكتى ئەچىتە گىزى ھەمۋەتەۋە ھۇيانەى كە زەۋەۋەى پىشكەۋەتى كەلەبەرەۋ داۋە ئەبەن . رۇژنامەگەرى سەبارەت بەۋكارە گىرنگانەى كە ئەيگىرىت لەۋمەيدانە پىرخزمەت گوزارىيانەيدا بەخاۋەن چارەم دەسەلات (السلطه الرابعه) ناسراۋە .

له باره ی فونیتیکی زمانې کوردییه وه

د. نوره عارفه حاجي مارت

دهربارې زمانې کوردی نووسراون دهبین ژمارې دننگه کانی زمانې- کوردییه فونیتیکی کوردی (۱۲) و چهره کزی به کوا (۱۳) - (۹) دننگدار و (۲۰) بیده ننگن ، وه لای کهریمی نه یو بی و (۱۱) سیمیر توکا (۱۴) - (۱۱) دننگدار و (۲۶) بیده ننگن . له نووسراون کای د- ن- ماکینزی دا که دهربارې دیا لیکه کانی زمانې کوردی نووسیوینې (۱۵) له بهشی فونیتیکیدا بق دیا لیکتی کرمانجی خور و- (۸) و بق کرمانجی زور و- (۹) دننگی دننگداري دياركردوه و به شتویه کي ژانستی له و مهسه له یه کولیوه ته وه - نه وه ی که م و کورتیش بیت ، نه وه ی که لیک جیاگردنه وه کورتی و دریزی دننگه دننگداره کانی نه سه لاندوه .

سالی ۱۹۳۳ ماموستا توفیق وه هبی له بارې زمانې کوردییه وه نامیلکه یه کی (۴۴) لاپهړی بلورکړدوه (۱۶) که به شتویه کی گشتی باسی جهشن و کاری پینه کان و چویتی نووسیني کوردی به لاتینی ده کات - لیره دا نووسر - (۸) دننگی دننگدار و (۲۵) ی بیده نسکی ده ست نیشان کردوه - جگه له وه دننگی (y) یش به نیمچه ده نگدار (semi-vowel) داناو (۱۷) .

ماموستا نوری علی نه مین له لاپهړه (۱۱-۱۴) ی کتبی « ریزمانی زمانې کوردی ده (۱۸) ژمارې دننگه کانی کوردی به (۱۲) دننگدار و (۲۲) بیده ننگه وه له و کتبی که له بارې نیمای کوردییه وه بلاوی کردونه وه (۱۹) - (۱۲) ی دننگدار و (۳۱) ی ماموستا طاهر صادقشدا (۲۰) ژمارې بیده ننگی داناو - له کتبی که ی دننگدار و (۲۸) بیده ننگ دراونه نه قه لم (۲۱)

پاشماوی له لاپهړه - ۲۶

بڼی کوردی سوریادا هندی دننگیان به (فونیم phoneme) (۱۹) نه ژماردوه . نه مهش وه نه بڼی هوی نه وه یی که به شته دیا لیکتی کوردی نهرمه نستان خوا وه ی خاصیه تی خویه تی ، به لکو نه مه هر دوو به شته دیا لیکته (کوردی سوریا و نهرمه نستان نه ورمه جان) که سهر به دیا لیکتی کرمانجی زور وون له نه ندازی دننگی دننگداردا به کیتی ته و له نیوانیاندا هیه - هندی لیکولیوه ی نه م سالانه ی دووایش نه و راسته یان سه لاندوه .

ب- ف- میللیر له وتاریکدا که له بارې فونیتیکی زمانې کوردییه وه نووسیوینې (۲۰) سه یارم به و دوو تلف و بڼه و ریزمانانه ی له سهرمه ناومان مردن دواوه و له و دننگانه ی له تلف و بڼی کوردی سوریادا که زو ههستی بڼه کرابوو کولیوه ته وه و له ږنگای زانینی خوی و وردپوونه وه له نووسراوی نوی به کیتی نیشان داوه و سه لاندوه .

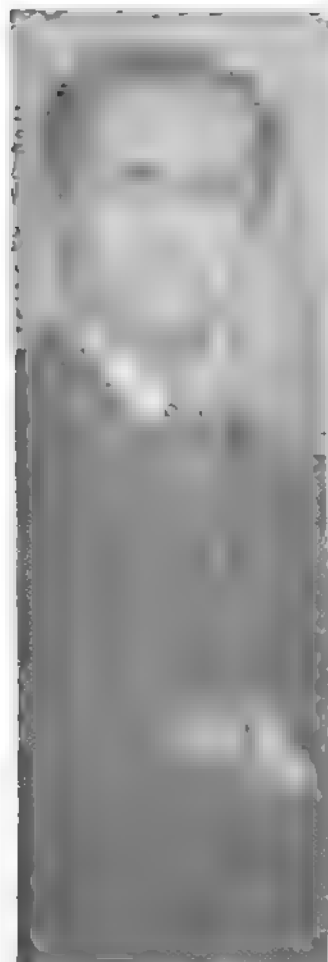
ف- س- سوکولوا له و کتبییدا که له بارې فونیتیکی زمانه ئیرانیکانه وه نووسیوینې (۲۱) به شتویه کی راست و ژانستی له فونیتیکی شتویه کوردی خوراسان دواوه - له م به شته دا نه و حه دوه له ی هتیاوه ته وه که ئی - ئی ، تسوکرمان بق دننگه دننگداره کان شتویه کوردی نهرمه نستان دیناوه . ف- س- سوکولوا (۹) دننگی دننگدار و (۳۰) بیده ننگی ده ست نیشان کردوه - واته نه و نه دی که له تلف و بڼی کوردی به کیتی سو قیتدا دياركراوه ، به مهرچک که دننگی (y) نه زمیریت ، که نووسر نه م دننگه له نه دادا به کوردی دانانق .

له بهشی فونیتیکی نه و ریزمانانه له م سالاندی دوایدا له به کیتی سو قیت

له فونیتیکی زمانې کوردی تاکو ئیستا به شتویه کی ژانستی و تجروبی لیکولیوه که م - هر له بهر نه و هویه شته که که لیک کتشی نه م ژانسته نا لوزه و بیر و باوه ی جیاواز زوره - له بهشی فونیتیکی نه و ریزمانانه ی له زوردا دهربارې زمانې کوردی نووسراون له دياركردنی ژمارې دننگه دننگداره کان (vowels) ریده دننگه کان (Cenonants) دا (۲۱) نه نجامتکی په لکرونو نییه - بق نمونه دهبین ژمارې دننگه دننگداره کان لای ف- یووستی (۳) و س- یه گیزارو ف (۴) نریکه ی - (۱۵) ، لای ی- سون (۵) و ر- جاردین (۶) - (۱۰) ن- دانانی پیتی لاتینی له سالی (۱۹۳۰ - ۱۹۳۱) دا بق کوردی سوریا و له سالی (۱۹۲۹) دا بق کوردی سو قیت هه ناویکی گه ووه بوو له دياركردنی دننگه دننگداره کان و بیده ننگه کاند .

هه چنده له دانانی نه و دوو تلف و بڼه دا په یوه ندی نه بوو و هر یه که به شته به کی سهر به خق دانراوه (تلف و بڼه) کوردی نهرمه نستان له سهر بنچینه م نه و تلف و بڼی لاتینییه وه رگی اوو که بق نووسیني زمانې که مینه کانی به کیتی سو قیت دانراوو ، وه نه و . بڼی کوردی سوریا له سهر بنسکه ی تلف و بڼی لاتینی تورکی دانراوو) - به لام له گهل ته و شته ژمارې بیته دننگداره کان له دوو تلف و بڼه دا یه ک بوون - نه ویش هه شت دننگی که دياربان کردوه (۸) .

له م دوو تلف و بڼی به دا ژمارې بیته بیده ننگه کان په لاتین - له تلف و بڼی کوردی سوریادا - (۲۵) ، وه له تلف و بڼی کوردی نهرمه نستاندا - (۳۰) بیت دياركراوه - هوی نه م جیاوازیهش له وه دایه که له تلف و

پهلوان بابان

چیرۆکی کورت

پهلوان بابان

ئەم پەسر هاتانەى مەن چەندە
سالىك لەمەو بەر ئەمەو نەو دەوێكى
بە هەزاردا دەستى پەن گەرد . . . كاتىك
كە لە قوتابخانە ئەگەر امەو بەمالەو
چونكە ئەو كە قوتابخانە پولى مەنى
ناوەندى بوم . دەست پەسەردە كەش
بەو بو كە گوێم ئەو پەكەك لە دەوامەو
بانگى ئەكردم . كە ئاوم دایەو
دەم ئەوێ كە بانگم ئەكات كورێكى
دراوسیمانەو ژنو پیاوێكىشى لە كەلدا
بەشیو جەل بەرگاندە ژنو پیاوێكى
دیاربو بێگانە بون .

بونی ئەو بێگانەش لە كەل ئەو
كوردە شتێكى نااسایى نەبو چونكە
ئەویش خۆتەندى لە دەوامەو .
كە دۆلە بەر ئەو ئەشیا كە بەر ئەو
ناسپاوى ئەگەلیاندا بەر پەن كاتىك
كە لە دەوامەو قوتابخانە وەیان لە بەر
ئەوێ هەر ئەو كە بانگەزانی بو
بە تەرجومانى . بەلام ئاومى كە هەر
گەز بۆ ئەو ئەوێ بە بیرمدا گوزەرى
نە ئەكرد ئەو بو كە پەم بەن ئەو ژنو
پیاو بەشیو مالى تەمەدا ئەگەرىن
وە ئەو ئەوێ بە تەبەتى چاویان بە مەن
بەگوێت : ئەو كە بانگەزانی هەشت كە پە
رژمە سەردەمەو لە كوردە كەسى
دراوسیمان پەرسم كە تەمە لە كورێ ئەمانە
لە كورێ كە چەناگەو رومە تەكانى وەك ئەو
گەز ئەو مەشتیو بەو پەرى پەروشەو
دەستى كە بەسەر كەردم دواى ئەوێ
ساتىكى باش بابەن بەسەر كەردن دەم
چاومى ئەستەو سەرى نام بەسەنگەو
ودا بە پەرمە گرێان . . . هەتا چینیكى
باشیش بەسەردا ئەگەریا ئەم تەوانى
سەرم لەسەنگى بەمەو نەهینی ئەم
كەز و پەنە لە كوردە دراو سەنگەمان
پەرسم بەلام لەو ئەمدا ووتى : بابچینە
مالى خۆتان ئەوسا هەموشتىك
تە ئەگە پەن . . .

بەنەو سالىك لەمەو بەر پیاوێكى گەنج
كە لە دەوامەو خۆتەندى تەواو كەردى
دراوسیمان بو ، ئەو پیاو ئەفرەتێكى
بێگانەى ژنو پەكەكەلى ئەو ولاتە بو
ئەو خۆتەندى . ئەو ژنو مەردە مەندالیكى
سەلە وەختێ شیان هەبو . چاكورم
نەو مەندالە تۆ بویت و ژنو مەردە كەش
دايك و باوك .

مەن ئەو كاتە تەمەن سەنەو جوارە
سەل ئەو ژنو پەكەكەلى تەمەن سەل بوم
كە ئەو خەزانە دراوسیمان بون ئەویش
لە بەرخاترى تۆ بو چونكە ئەو ئەم
خۆش ئەو سەنت هەمیشە هەر لەلات بوم
و كە شەوان لیت ئەبەم ئوقرم ئەمەو
هەتا خەو ئەبەردەمەو بەلادا هەربەرم
لە تۆ ئەكردمەو . بەیانى زو خەبەرم
ئەبەردەو هەتاناو چاوخاردن تەواو
ئەبەردەو ئەو ئەو ئەهات كە بێتە پەم
بۆلات وەختەو شەت پەم . وە هەروەك
ئەلەن دڵ ئەوینە دڵە توش دە ئەوەند
زیا تر هوگرى مەن بویت و خوش
ئەو سەم ئەنەت دایكەت دە بەكە
ئەو ئەمەو مە خوش ئەو سەت تەستەش
لەبەردە بەكەم و شە فەربویت ناوى
مەن بو .

ئەوێ شایانى باسو دایك و
باوك زۆر ناكۆك بون و هەمیشە هەر

بونی ئەو بێگانەش لە كەل ئەو
كوردە شتێكى نااسایى نەبو چونكە
ئەویش خۆتەندى لە دەوامەو .
كە دۆلە بەر ئەو ئەشیا كە بەر ئەو
ناسپاوى ئەگەلیاندا بەر پەن كاتىك
كە لە دەوامەو قوتابخانە وەیان لە بەر
ئەوێ هەر ئەو كە بانگەزانی بو
بە تەرجومانى . بەلام ئاومى كە هەر
گەز بۆ ئەو ئەوێ بە بیرمدا گوزەرى
نە ئەكرد ئەو بو كە پەم بەن ئەو ژنو
پیاو بەشیو مالى تەمەدا ئەگەرىن
وە ئەو ئەوێ بە تەبەتى چاویان بە مەن
بەگوێت : ئەو كە بانگەزانی هەشت كە پە
رژمە سەردەمەو لە كوردە كەسى
دراوسیمان پەرسم كە تەمە لە كورێ ئەمانە
لە كورێ كە چەناگەو رومە تەكانى وەك ئەو
گەز ئەو مەشتیو بەو پەرى پەروشەو
دەستى كە بەسەر كەردم دواى ئەوێ
ساتىكى باش بابەن بەسەر كەردن دەم
چاومى ئەستەو سەرى نام بەسەنگەو
ودا بە پەرمە گرێان . . . هەتا چینیكى
باشیش بەسەردا ئەگەریا ئەم تەوانى
سەرم لەسەنگى بەمەو نەهینی ئەم
كەز و پەنە لە كوردە دراو سەنگەمان
پەرسم بەلام لەو ئەمدا ووتى : بابچینە
مالى خۆتان ئەوسا هەموشتىك
تە ئەگە پەن . . .

كە دایكەم دەركاى ئەو كەردنەو چاوى
بە بێگانەكان كەوت وەنگى پەرى بە
ئاشكرا شەهزادى پەو دیاربو كە فەرمو
بەخەراتنى كەردن ، دواى ئەوێ
میانەكانمان نەختىك دانەشتن كورمى
دراوسیمان بە دایكەمى ووت كە ئایا ژنو
پیاو كە ئەناسى ؟ دایكەم دواى ئەوێ
هەناسە بەكە سەردى هەنگەشا ووتى :
ژنەكەیان بەر لە پەنە سالىك دراوسیمان
بو بەلام پیاو كە بانگەزانی ئەمەو . كوردە

دەمە قىلۇ چەقەل شەرىيان بو . ھوى
رېتە كەتتە كەشيان رەك دەرتە كەوت
دانە ھاتنى دايكت بو بەجۇرى زىيانسى
لاي خومان .

بەيانىيەكى كەبە پەروشەو چاۋەروانى
ھاتنى ئەگەتەم ئەگەرد كەبېم بۇلات
لەدەزگاتەمان درا . كەكەمەو رەوانىم
باۋكەت توشى بېيە ئەگەل پەرقۇيال
ۋەكەل پەلەكەتداۋ تەكلىن كەردم كەلامان
بىت تانىۋەرو لەدايەرە دېتەو .

لەبەرئەۋەي ئەۋە لەۋە بىسەر روى
نەدايو . بىقۇم دەرگەوت كەھەبىتو
نەبىت روى داۋە . ھەرۋەك يۇي چوم -
ۋابو . كەنىۋەرو ھاتەو بەمىۋ دايكى
راگەيانە . چۈنكە باۋكەم نەمايو ،
كەدايكت بەيەك جارى گەراۋەتەو
بۇلاتەكەي خۇي . پەلەك زور

بىكەس بو ھەرچونىك بى كەستىكى ۋاي
بەبو كەتۇ بگىرەنە خۇي ۋەزەتەت
بىكات . نىۋەرو كەھاتەو رەستى
بۇرەيتەو بۇمالەۋە بەلام دۇنياۋىيىن
كەتەو لەناچارىدايو روى نەتەھات
كەلەو رىتەر ئەركى تو بىخاتە سەر
شامان . بەلام دايكەم خېرا ھەلى دايە
ۋېيى ووت كەلەرودا دانەمىنى ۋۇر
زەھەتە ئەۋزەتە مەنەلەكەي بىكەي
بالاى مېنىش بىمىنىتەۋە ماخاۋادەروپەكى
ئەكەتەۋە نايىيەتى كەمىنىش بەتەۋاۋى
ھوگرت بو بوم ئەۋا بەخىتۇ كەردنى

تۇيۇتە ۋۇر ئاسان بو ئەۋىش خوا -
خۋاي قەيەكى ۋاي بو مەگەرەھەر
خۋاخۋى بزانىن مەنچەند بەختىار بوم بەو
تەنجامە . ھەمىشە لەدى خۇمدا دوعاى
خېرم بوداكت تەكەرد كەروىشتوتەو
چۈنكە ئەۋە ئەۋەي تەكەردايە مەن ھەرگىز
بەخەۋىش نەم ئەدى توبىست ۋە چۈر
سەعات لام بىت ۋەلەباخەلەدا بىت

نوتىم . بەو جۇرە شەش مانىك لامان
مايتەۋە . نىۋەروپەكى كە باۋكەت ھىات
بۇسەردانى ۋۇزانەي تۇ ھەمە ئەگەل
دايكىمدا لەۋرەۋە دانىشتىن دۋاي
بەخېرھانزۇ چۈنى چاكي باۋكەت داۋاي
لەمەن كەرد كەبچەدەرەۋە تابىۋانەيت
چەند قەيەكى تايىيەتى ئەگەل دايكىمدا
بىكات !

دۋاي ماۋەيسەك پەلەك رۇيشتە
دەرەۋە . پەپەلە خۇم گەيانە دايكەو
پىرسىارى ئەۋەقە نەھىيانەم ئەكەرد .
لەۋەلامدا بەيىكەنەۋە ئەي پىرسىم كە

ئايا باۋكەم بەدەلەۋەتەم : مەبەستەت چىن ؟
ۋوتى : چۈنكە داۋات ئەكات مەبە -
كەتەن بىرم نەبو لەبەبارەي شۈمەۋو
ھەرگىز بىرم ئەنەكەردىۋەۋە ئەبەرئەۋە
بەشتىيەكى سەپرو نازادەيەكەش
سامانكە ھاتە پىشى چاۋ بۇيەدەستەم
كەدەگىيان . ئەۋ ۋۇرى ووت مەكەم
بىست تالەناخىدا ۋوتى . باشەتۇبىرت
لەۋە كەدەتەۋە ئەگەر ئەۋ يەكەي تى
ھىنا كەدەت ئەنەسەنەۋە تانەۋ
كاتە ئەۋەم بەيىردا نەھاتىو ، بۇيە
ھەرگە ئەۋەم زانى خېرا ۋازى بوم چۈنكە
ئەۋكەتە ۋام ئەۋەتەۋ چەندە ماسى بىتەۋ
ئەۋى مېنىش ئەۋەنەم بىتەۋ ئوقسەرم
ئەگەرت بۇيە لەپىناۋى لەدەست نەدانى
تۇدا ئەك ھەر ئەمادە بوم شۇ بىكەم بەكو
بچە ناۋناگىرەۋە . بەۋجۈرە دۋاي
ماۋەيەكى كەم بوم بەۋاۋەزەت . بەلام
ھەمەي سالىك تىۋەر نەچەر خايەۋە
كەباۋكەت توشى سەرەتەنى سىيى بو . . .
لەسەرەمەركە دەستى تۋى گەرتە
خەتتە دەستەۋە ۋوتى . ئامانەتى تۋو
ئەم مەدالە لەم دىنايەدا لەتۇ بەۋاۋە
كەسەتە شەك ئابات . ئەگەر بىتەۋ
دەستى ئەۋەرەيت ئەۋا بىتەۋ
ئەفەۋتە . چائەمە پانزەسەلە دەك
ئاگادارى مەن ئەۋ ئامانەتتە ئەۋەزەم
ئەۋەي ووت دايكەم - كەۋابو بەۋاۋەزەتە
دايەپەمەي كىيان دۋاي ئەۋەي
كولى گىرەيىنى تەشتەۋە بىمەۋەت سەپەر ،
كەۋابو تۇ دايكى راستەقەنى مەن نەتە
لەۋەلامدا ۋوتى . تەخىر دايكى راستە -
قەنى تۇ ئەۋزەتە بىگانەيەبو كەساتىك
لەۋەۋەر چۈە دەرەۋە تىنچا بىمەۋەت باشە
تۇيۇ ھەساتنى - ۋاپەشۇۋاۋى ،
بەرامەستى لەۋەتەي دىۋەتە
ئەلەي خۇلۇ دوت بەسەردا بىزراۋە ئەۋە
رەتەك تەلەۋەۋە لەۋەلامدا ۋوتى . يەكەم
ئەتەسەم زانىنى توبەۋەي كەمەن دايكى
راستەقەنەت تىمەپەۋەتەيەمەن تىك پەدات
دۋەم دورىيە ھەتتە بىتەۋەكەل
خۇي كۆزە ئەۋ دايكەۋە مەن ھىچ مەفەكەم -
بەتۋەۋە تىيە . ئىتەر ئەۋەش ئەمىنەتتە
ۋەسەرەۋەت ۋە غىرەتەي خەۋە ئەۋەي
ۋوتە سەرى نام بەسەنگەۋەۋە چىنەكى
تەشە بەسەرمەدا گىيا . مەن ئاتۋانم
ھەرگىز ھەستى خۇمەن بۇ باسەكەم
لەۋ كاتەدا - بەراستى سەپەر يەكەك
تاپانزە سال بەدايىكى خۇي دانابى كەچى

لەپەز بىتتە بەيگانەۋ ئاغرىتىكى بىگانە
بىتتە بەدايىكى ئانەۋە بەسەر ھەرۋە
خۇيدا تىنەپەرىت ھەرگىز بەقەسە تىيى
ناكات . دۋاي ئەۋەي نەختىك دىلخوشىم
دايەۋە . بەيىۋەي قەلەم دەفتەر
گىرەنەۋە چۈمە دەرەۋە . بۇيە ئەشلىم
بىتانو چۈنكە لەراستىدا بۇتەۋە چۈمە
دەرەۋە كەبچەم كۆرەدراۋسىكەمان
بەۋزەۋەۋە بزانم دايكەم بۇچى ھاتەۋە
بۇلام ؟ كەكۆرە دراۋسىكەمانم دۋزىۋەۋە
لەۋبارەۋەۋە پىرسىارم ئەكەرد بىيى ۋوتەم
كەدايىك تازە زانىۋەتەي كەباۋكەم ئەۋاۋە
ۋەكەھاتەۋ ئەۋە ھاتەۋە كەمەن
بەرىت بۇلاى خۇي .

ۋەكەۋە ۋوتەۋى لەۋى دۋا رۆزەم -
رۋناكتە بىتتە ۋەۋاش نەبىت ئەۋە
دايكەۋە ۋوتەۋى تەۋەي ھەيە بۇھەر ،
كۈيەك بىتەۋەت بىتەۋە چۈنكە كەسەي
تەلەۋە تەزىكتەۋە نە دۋايە مەردەيى باۋكەم
ۋەدىسان بىتەۋە ۋوتەم تەۋە ئەم
مىرەدە تازەيەي تەبەلىت دەۋەلەسەندە
ۋەتەۋانەيت زىيانىكى ئەفسانەيەم كەۋەي
بۇفەرەھەم بىكەن . لەۋايدا بىيى ۋوتەم :
ئىتەر تازانم تۋەلەيت چى ؟ لەۋەلامدا
ۋوتەم : تازانم بىيى چى ئەۋەي ئەۋەزەم
ئەۋەۋە كەۋەختە مەشكەم بىتەۋە .

لەۋەلامدا ۋوتى بەقەسەي مەن ئەكەيت
بىچۈلەكەيەدا چۈنكە مەن دىلەيەم ھەرۋەك
ئەۋ ئەلەيت پاشەرۋەت رۋناك تە ئەبىت
تەمە چىكە لەۋەي زىيانى ئەۋەي بۇخوشى
ھىچ بەراۋەد ناكەيت لەكەل ھى
ئىرەدا . لەۋايدا دەستىكى داۋە
شامەداۋ بەۋە قەكەنى كۈتەيى بىيى ھىنا
كەۋوتى : كۈرۋى چاك مەن بۇخۇلا بىتتە
ئەلەم ، ئەم ھەلەۋە ھەۋەكەسەي
ۋەھەل ناكەۋەت . بەراۋى مەن ئەگەر
نەپۇزىتەۋە ھەتە ئەمەيت بەشەيمان

ئەبى كەتەۋەم بەجىن ھىشت ماۋەبەك
بەسەر شەقەمەكاندا سۈرەۋە لەۋە
ماۋەبەدا ھەربىرم لەۋەسەلەيە
تەكەدەۋە ئەم دىۋەۋە دىۋەم ئەكەرد .
يەكەك لەۋ راستىانەي كەلەۋ بىرگەندە -
ۋەبەدا بۇم دەرگەۋە ئەۋەۋە كەمەن
لەمىندەك لايىۋەيى خومان ۋازى ئەۋەم
بەتايىيەتى بۇيەكەك لەۋ تەمەنەي ئەۋەي
مەندا . بەلەۋە جۈرە زىيانەي
مەن ئەۋەتەمەندە ھەزەم بىتەۋە بەتايىيەتى
لەۋەي تىكەل بۈنى ۋەن پىۋەۋە لاي
خومان دەست تەئەكەۋە . ۋەھەر چەندە

دلسوزده کله به جی بیهلی ۰۰۰ به لای
منه وه دهریرینی تهه صراعه دهروتیه
نه پایسه چیرۆکه کله زور به ورتسر
نه کردمه وه ههروه ها به شیمان بونه وه
کوره که له کورتایی چیرۆکه که دا نه ویش
تهه صراعه دهرناخت ۰ وه نه گهر
نه هه لوبستی باوه ژنی کوره که وردببین وه
له وکانه وهی کوره کله به منهدالی ناسی
وه نا یوبه باوه ژنی شوی به باوکی
کرده وه گری نه هینی مان بوده نه کله وه
که نوسهر به ناشکرا ذی بیانه ناومه یا
خۆی ههستی بیکاتو که ره خه گهر
شته کی سه یرنه چونکه زۆر نوسهر
هه به شتی لاشعوری له کاتی نوسیندا
بێ دزکێ ته کاو یه ته دهری به بێ نه وه
خۆی ههستی بیکاتو که ره خه گهر
بۆ لیک نه دانه وه خۆی له خۆی سهری
سور نه مینی ته لێ به به ستم نه مانه بو
نافره تیکی سیانزه سالی شونه کردو
تهریزه دایکتی هه به بگه له کچیکی
دوستی سالانیشدا ته هه به وه خوشه
ویدی تهه نافره ته بو تهو مندا له ساوا به
شتیکی سروشته به لام خوشه ویدی
به کله بگاته تهه ته نده زده به
له چیرۆکه که دا هه به سهرنج راکیشه
بیاوه که باش نه وهی ژنه بیگانه کله

له کیسی ته جی خوازینی کچه که
ته کات ۰۰ به لام کچه که له پیشدا ده فزی
ته کات بو ؟ له دراییدا دایکی ته یرسینی
به وهی ته تهر شوی بێ ته کات مندا له
کله له کیسی ته جی ئینجا بریار نه دا
شوی بیکاتو ۰ به لای منه وه تهه نافره ته
راست ناکات به لکو هه ره له سهره تاوه
ههری له بیاوه که کردوه تهو خوشه
ویدی سه رکیشهش هه یوبه بهرام به
مندا له که خوشه ویدی باوکی
مندا له کله تیکه لاوبوه ۰ نوسهری
به ریز له کۆتایی چیرۆکه که دا توشی
سهر سورمانیکی ترممان ته کات که
نافره ته که دهری ته خات که هیشتا
هه که چه ! نافره تیک نه وه نه به
به روش بێ بۆ مندا له چون رازی ته بیت
هه به کچی بیهینه وه ؟ ! وا خوشی
ویدی تهو ته هه به کچی بیهینه وه له به ره هه
هویه که بێ ، بیاوه که چون به ره رازی
بو ؟ ! تهه بومانی رۆن ته کاته وه
ناکوکی نیوان بیاوه که وژنه بیگانه کله
نه به رچی بو ، له به ره نه وه یوبه باش
ماوه به که تهه ژنه هینه وه له بیاوه ته
کهو تهو جا نافره تیک بیاوه که بێ بیاونه
بیتو تهو جیگانهش که تیانه ژنی له چیکای
خۆی تهه ته که ره له میرده کله

جیا بیهینه وه و بگه رینه وه بوجیگایی خۆی
شته کی سه یرنه ته نه نا ته وه نه نه بێ
دل ره قی دهرته خابه رام به ره کۆریه
ساواکهی و نه لایسه کی که شه وه
دهرته کله بیاوه ژنی کوره که چه نه
به و بزدان و به به زه بێ هه سته و هوشی
به رزه له که له نه وه شدا که بوی دهرته کله
میرده کله بیاوه نه خوی به خه ته کاو
و به کچی ته مینه ته ته نانهت باش مردنی
میرده کله شتی به نه خوشی (شیر به نه)
بونه وهی تهه کوره سهر گهردان ته بێ
وه هه ره که له باوهش دایکو باوکی
بێ بهش بو له باوهش تهه بێ بهش ته بێ
تهه هوشی که شتی مرو فایه تی دهرته خا
له کۆتایی ته تهو تهو بلیم که ماموستا
طه له شتی دارشتنی چیرۆکه که دا
باش بوی چو ، و نه گیرانه وه (سرد)
و راویزو رافه بوسی بۆ بایه خ و خونه ی
دهمار توندی خۆی پاراسته تهو تهو تهو تهو
هه سته و هوشی مرو فایه تی نه وه
سه لیه تهو ئیجا بیهینه وه دهر بیزه ی
وه تهو که مو کورانهش که نیشانه داوه
له نه خی چیرۆکه که کهم ناکاته وه
وهو اداوم ماموستا طه له بیش حسینی
چیرۆکی کوردیدا دهریکی بالایی بێ

محرم محمد امین

بلاو گراوه ته وه ، ماموستا سعدی محمد
جه بازی به کتی له نووسهره کانی بووه
سهر به رشتی کردوه ۰ ته کۆتاره
له چاپخانه ی شیمال ته که رکوک له چاپ
دراوه ، دهنگو باسو چالاکی قوتاییانی
تهه شاره ی تهو نووسییه وه له گیرۆکه
فتیان ته کۆلایه وه

۶ - کۆتاری گزنک :

کۆتاریکی تهه بێ و رۆشن بیرییه ،
به کیتی نووسهرانی کورد - لقی -
که رکوک له سالی ۱۹۷۲ دهریان هینه وه ،
لهو ته نیا ژماره به ولاره هه تاکو
نیه سته که هه چێ تری لێ دهرنه چوه ،
نووسهر و شاعیرانی شاری ذیری رهش
هاوبهشی نووسییه وه دهرچواندنیان
داوه

تهو کۆتارو رۆژنامه نهی که باسمان
کردن هه مو به ناشکراو به چاپتیکی
ریکوییتی شینه بێ له زروفتیکی له باردا
بلاو کراوه ته وه

لیتیرسیاوی له ژماره (۶۹) وه پارێزه
(ناظم و نهادی)

تهه رۆژنامه به وه کو هه مو رۆژنامه
کوردیه کانی تر ژبانیکی کورتی بهره
سهر له ماوه (۱۲) مانگدا گه لێ
خه مته که بانه کۆماری عێراق و شاری
که رکوک ، به توندی چوه ته گزی کۆنه
به رسته به کرتی گیراوه کانی کۆمیانی
نهوتی که رکوک بۆیه به رۆژی
روناک له ناوشه قامیتی شاردا له لایه
دلهش و نوکه ره کانه وه ده س ریزی
له ماموستا صدیق بلۆکتینی کراو شه هید
بو

۵ - کۆتاری بێشهره :

کۆتاریکی قوتاییانه به ، له لایه
به کیتی گشتی قوتاییانی عێراق لقی -
که رکوک مانگی جاری دهرنه چوه ، به کهم
ژماره به زمانی عه ره بێ له سالی ۱۹۶۰
دوایی به کوردی و عه ره بێ تورکمانی
دهرچوه ، دووه م سێیم ژماره ی

دهرنه چو ، خاوه نو به رتیه بهری
نووسینی : صدیق بلۆکتینی خوالی
خوشیوو بو ، به رتیه بهری لیترسیاوی
محمد مردان قلعجی بووه ، تهه رۆژنامه به
ژۆرگانی پارتی نیشتمانی دیموکراتی
خاوه کانی که رکوک بووه ، به کهم
ژماره له ۶ نه یلوی ۱۹۵۹ دهرچوه ،
تهه شه م ژماره به وه پارێزه (صدیق
عبدالله مختار) بووه ته به رتیه بهری

ناتوانين لىم سوچىۋە نىكولى بىكەين
 كەتەكۈنىستە ھېچدەست لى ھەلىمالىنىكى
 بەجەرگەنە ئەكرەۋە بۆلاراستى سامانى
 كەلۈپورى نەتەۋايەتىمان ، بەشتۈرەيەكى
 زانىستىيەۋە لەچىنىك نەمسان
 لەناۋچۈرەۋە . . بەلام ناشتوانىن ئۆبالى
 نىخەينە سەرتەستۈى خۇمان كە
 نەسانى دىلسۆزى راستەقىنەمان ھەرتيا
 بەبىت ، بەلى . . شەرەزاۋ پىسپۇرۇ
 پەھتۈۋى خەمخۇرمان ئاكە تەكە ھەيە . .
 بەلام كەم !! شىكىست ھېنانمان لىم
 نازەيەۋە ھەرتەنەيا بەمەسەلى وىژدان
 مۇقايەتەيەۋە نەبەستۈرەتەۋە ، بەلكو
 سەرچاۋە ئىم بىن بايەخىر دورىكەۋتە
 ۋەيە مان كۆسپ تەگەرەي زۆرى
 پۈرۈپۈرۈ پۈرۈ كەپۈۋە تە ئەنجامى
 نەۋى خەرىكە فۇلكلۇرەكەشمان لەناخ
 كىتۈرەلۈكەي مەترسىدا پۈرۈ لەناۋابوون
 دەكات . مەۋى كورد ۋەكۈ نەۋىتىكى
 خورسكى ھەلەكۈنەۋە لەدوۋ قۇناغى
 نەۋاندا پىكىنى خۇى تاۋداۋە ،
 لەقۇناغىكا . . كەخاۋىن كەنجىنەيەكى
 بىن ھاۋتابوۋە ، دەتوانىن بىلىن نەۋەنى
 بىن ھاۋتابى پۈۋە ، ھەردەم قۇناغەقۇناغ
 . . پىشناۋ پىشت ، لەچۈرچىسۈر
 ناۋمىۋىكى ئەۋ قۇناغەدا خۇلاۋەتەۋە
 لەھەركەنەۋە سەردەمىكىشا زەخىرە ئەۋ
 كەنجىنەيە پىترو تىرۈتەسەلتىر
 كىردۈۋە . بەلام بەبىن نەۋى كەپەچاۋى
 تەۋى كىردىت كەنەمامى نەۋى
 نەسەرنىچىنەي دىنى دىمەۋراۋە ،
 ھەربۈيەش ئاۋدىرى باخچەي فۇلكلۇرى
 نەكىردۈۋە ، ئاكامى نەۋىشى ئەۋەتا
 لەسپىس بوۋى ھەلۈرەين دايە ! بەلام
 ئاۋا ھەمۈۋمان ھەر گوناھبارىن ؟ گوناۋە
 لەنەستۈى ئەۋكۇغارو پۇژناۋە
 كوردىانەيە كەبەناۋى نۆى خۇزىيەۋە پۈرۈ
 ئەۋكۇلۇر ۋەردەگىرن ؟ يالەنەستۈى
 ئەۋنۈوسەرە پىشكەۋتۈۋ خۇزانەيەكە
 فۇكۇر بەنەدەپ نادەنە تەلەم ؟ نا . .
 كوناۋە لەنەستۈى ئەۋكەلەيە كەنەرخى
 سامانى سەنگىنى خۇى ئەزانىۋە ؟
 پۇژى لەپۇژان ھەرمەۋەزىيەكى گىشتى
 بۇدەزچوۋى گۇفارو نامىلكەيەكى
 فۇلكلۇرى ئەكرەۋە ، جارنىك لەجاران
 نەسەدان كۆپى كەرم كەرمدا تاقە
 كىزىكى سەرىپى بۇ نەبەستراۋە !
 لەھەزاران دىستان ۋىچىۋىكى بەجۈشى
 سۈردى ، تابلۇيەكى ھۈنەرى پىشان

لەگەنجىنەيە نەتەۋايەتىمان

ھەيدەر نانەكلى

تەدراوۋە ۱ ، لەسەدان كەلۈپەلۈ
كەرسىتەي قۇلكلۇرى پىشانگاينەكى
ھوسەرى لەيسەككە ئەشارەكان
ئەكرارەتەۋە ۱

لەپاسىدا ۰۰ ئىۋىستىمان بەدەستى
لېھاتوۋ شارەزايە ، ئىۋىستىمان بە
دەستىكە يارمەتىمان ىدات، ئىۋىستىمان
بەدەيە كەۋا دورە بەرئىزى بوۋەستىن
لەپىكىش پىكىشى بەرئىزىمەندى
كەسايەتى خۇمان چۈنكە ئىۋىستە
بەرزەۋەندى ھەمىو مىلەت پەچاۋبەكەين
۰۰ ئەم ئەرگە پىرۋزە لەسەرشانى
ھەمىو دىلسۇزىك دەزگايەكى رۇشە
نېرىيە كەخاۋەن وىزدان ھەستى
نەئەۋايەتى خۇى بىت

سەرەك (ماۋ) لەم بارەيەۋە دەلىق :
دەيىن بېچىنە بىنجو بىنەۋانى كۆنەۋە
تاكسونوۋى قازە كەشەدارو
بەرسەندىۋى

بۇئەۋەى نوۋىتىكى دەۋرى قۇلكلۇر
لەئەدەپدا دىيارىبەكەين ووتەبەنرخەكەى
(مەكسىم كۆركى) دۈبازە دەكەيەۋە
كەدەلىق : ئەۋەى پاستى بىتەن
دوۋكارى سەرەكى ھەل دەبەزىرم
بۇبەرەبتان سەرگەۋەنى ئىسەدەبى
ھەر نەتەۋەيسەك يەكەمىان :
داھىنانى ئەدەپ بەتتىكرايى بەجمۇجۇلۇ
كارى چاۋوكانەۋ كۆل نەدان دەبىت ،
دوۋەمىيان : قۇلكلۇرە كەتۈننايەكى
دەكجىز زۇرى ھەيە ، بەشىۋەيەكى
قوبول سەختو پەۋان بۇدەپتانو
پىشكەۋەن ، ھەروەھا وزەۋەتتىكى
كارىگەرەنەى ھەيە كەدەپتە پالېشى
جمۇچۇلى مرقۇ بۇكارەكانى

بىگومان قۇلكلۇر بەشىكى گىرنكى
ئەدەبە ، لەۋكانەى كە (جېرۇك)ۋ
ھۇنراۋە پەندۈ مەتەلۈ ئامۇزكارىۋ
ۋوتەى بەجىۋ كالتەۋگەپ ۰۰ ھەند
دەكرىتەۋە ، دىسان پارچەيەكە لى
ئىكۆلنەۋەى ئەدەبى ، جابۇ ئەۋەى
لەمەسەلەى پەيۋەندى نىۋانى قۇلكلۇر
ئەدەپ لەگەل زانستى قۇلكلۇر بەكەين ،
سەرەنەى پەيۋەندى ئامانجى ھەر -
لايەكەيان دىيارى دەكەين ، ئەۋانەى
كەبەنەركى - جوۋلانەۋەى مىلى - يەۋە
ھەلساۋن لەبارەى زانستى قۇلكلۇرەۋە
ئەۋەيان سەلمانەۋە ، كەنەم زانستىيە
زانستىيەكى بەرھەمى ھونەرى نىيە ،
بەلكو رېچكەيەكە لەۋ رېچكانەى كەبۇ

ئىكۆلنەۋەى لى تۆزىنەۋەى ئەۋ كەنجىتە
داۋۇشراۋە ، كەنەناخ ھەستى نەستى
كەلەۋە ھەلقۇلاۋە ۋەكو پىۋەۋىكى
بەدەتى ئەۋەمان نىشان دەدات كەچۇن
چۇنى بىچىنەى بۇلايىن ئەدەبەكەمان
داۋىزۇى ھونەرىكى مرقۇايەتى مەۋرە
بەكەين

ئەم زانستىيە سەرەتا لەدوۋى جەنكى -
جىھانى يەكەم لەسالى (۱۹۲۷)ى زانستى
لەلايەن (عەبەللام) ۋە سەرى ھەلدا ،
ھەروەھا دان بەۋەنراكە قۇلكلۇر
زانستىيەكە ھاۋبەشى زىانى نەتەۋەكانى
جىھانى پىشانەدا ، ھەبۇ ئەم ئامانجىۋ
خواسەش يەكەم كۆنەركى كەلۈپورى
نەتەۋايەتى لەلايەن دەۋلەتەۋە گىرا ،
نەئەنچام لىزەنەبەك دامەزرا بەناۋى
(لىزەى ھونەرو خورموشنى مىلى
دەۋلەتان) (سەرنجىك لەدەروۋەى
قۇلكلۇرى كوردى) - لەبەرئەۋەى
(كۆرانى) كۆتەرىن بەشى قۇلكلۇرە ،
جەۋى باسەكەمان بۇسەرەنەى پەيدا
بوۋى ھۇنراۋە كۆرانى شىل دەكەين ،
گومانى تىنەيەكە (ھۇنراۋە پەخشان)
دوۋلى سەرەكى ئەدەبى ، بەلام ،
لەبەرئەۋەى ھۇنراۋە كۆتەرىن بەشى
ئەدەبەۋە گۆرانىش كۆتەرىن بەشى
قۇلكلۇرە ، ئەۋە پەيۋەندەكى پەنەيان
بەيەكتەۋە بەستۆتەۋە ، ھۇنراۋە ۋەكو
خۇراكىكى ئىۋىستى مرقۇ ھەرلەكۆنەۋە
ئادەمىزاد خۇى لەگەل پراھىناۋە لەۋكانەى
كەھىشتا ناۋى پەخشانىش لەمىاندا
نەبۋەتاكو لەگەل پەيداۋوۋى نوۋسىن
خۇندەۋەى سەرى خۇى ھەلداۋە ،
ۋەتەن ئەم ۋالەتە تەنھا لى ئەدەبى
كوردىدا دەركەۋىتىن ، بەلكو لەئەدەبى
ھەر نەتەۋەيەكا سەرەتا بەكۆرانىۋ
ھۇنراۋە دەم كراۋەتەۋە ۰۰۰ بۇنانىەكان
ھۇنراۋەكانى (ھۇمىروس)يان چوۋبوۋ
بەدلا بۇيە ھەمىشە بەكۆرانى دەيان
گىرايەۋە ، ياخود لە ئەدەبى ئىنگىلىزىدا
كۆتەرىن بەرھەمى ھۇنراۋە ، ئەۋ
ھۇنراۋانە بوۋە كەباسى كارو
بزوۋتەۋەى (بېۋىن) دەكات ، ئەدەبى
كوردىشمان كەخاۋەنى ھەزىران داستان
ۋ جەنكەۋە پانەۋانەتى بوۋە ۋەكو بەشى
(ناسرو مازمار) (خەجۋ سىمەندەۋ
(بەھرام گولەندام) ۋ (مەمۇزىن - كە
لەپاشان بوۋىزى نىشمان پەروەرى
كوردىشمان خاسى لىكى خىسروۋە

خىسروۋەتىيە بۇتەۋە قالىپكى جوانەۋە
ئەمانەۋە سەدەھا چىرۇكۋ داستانى تىرى
كوردى دەماۋ دەمۋ پىشت بەشىت بۇ
ئىيە گەپراۋەتەۋە بەھۇنراۋە بەبەيت ،
جا خاۋەنى ئەۋ بەيتو ھۇنراۋانە كىن؟
بىگومان كەستىك نىيە پەنجەى
خاۋەنىيەتى بۇدۇرۇبىكىۋ بېكەين بە
مولى ئەۋ ، تەنھا - گەل - خۇى
نەبىت كەخۇلقىنەرى ئەۋەنەرو
ئەدەبەيە ئەۋ ھۇنراۋانەش لەسەندۋى
سىنەۋ دلى ئەۋ ئەۋ خۇى پاراستوۋە
لەمەۋەى زىانى گەل سۈپراۋەتەۋە ،
ئەۋ قوتابخانەى كە ئادەمىزاد پىيانا
پۇشستوۋە قۇلكلۇرىش پىيانا پۇشستوۋە ،
چوۋە قۇلكلۇر لەگەل پەيداۋوۋى
ئادەمىزاد پەيداۋوۋە ۰۰ لىرەدا قۇلكلۇر
ھەمىو پىشانەى تىرى ۋەكو (داستان ۋ
ئەفسانەۋە - كۆزىنى - رۇجۋ بەرگۋ
چىن ۋ سىزۋانازۋ ھەلپەركى ۰۰۰)
دەكرىتەۋە ۰۰ يانە ھۇنراۋەى كەۋەكو
چەكەگۈلىك بەرگۋ باپىرانىش پەخەلات
بۇمانىان جىھىشتوۋە ، لەھەر قۇمەغىكا
نىشانەۋە شىۋەى تايىيەتى خۇى
ۋەزگرتوۋە ، ۋەكو ئاۋىنەيەكى روۋن
بىكەردى بارى ئابوۋى كۆمەلەيەتىۋ
ھەمىو يارىكى تىرى زىانى ئەۋ سەردەمە
دەگىرئەۋە ، بۇنەۋە دەلىق :

بالاكەت بەرزە ۋەك بەياخى پۇم
عالم دەۋاننى دەردەدارى تۇم
ۋانە ئەۋكانەى كە ئەۋھۇنراۋەيە
ھونراۋەتەۋە لەۋانەيە سەردەمى
دەسەلاتدارىيەتى رۇمەكان بىت
لەۋولانى كوردەۋارىدا ۰۰ چا ئەۋ
ھۇنراۋانە بەركى كۆرانىان لەبەركرارەۋ
ۋوتراۋەۋە ، يا ئەۋكۆرانىانە بەھۇنراۋە
جىمان ، ئاۋەكانىيان لەناۋچوۋن
خىنكاۋن ، ۋانە ھۇى پەيۋەندىۋى
ھۇنراۋەى قۇلكلۇرى تەنھا - كۆرانى -
بوۋە ، ئەمەش بەھۇى ئارەزۋى زىاتى
خەلكى لەسەرگۆرانى ئەۋەك ھۇنراۋە ،
دىسان كۆرانى لەگەل بارى زەۋوۋ
جىزىانەۋە گونجاۋە ، ۋەكو نەرىتىكى
خورسكى كۆمەلەيەتى لەكۆنەۋە ۋەكو
ئاسن كىشىك دلى مرقۇى پاكىشاۋە
نەۋى خەيالى بىيايى كوردوۋە ، بۇيە
ھەردەم دەسسى لەمى (فەنارۋ) (ھەيران)
ۋ (كەلپورى) ۋ (خورسەندى) ۰۰۰

نوی
خواری

هه لوئیسک
هه لئوژا

سەرەتای
کوچ

زمان

پەيوەندى يەكە

ئەنومر جاف

رۆژمیری دیواره کان ئەدرینرا ۰۰۰
 ۶۱ ئەبوو بە ۶۲ ، ۰۰ بە ۰۰ ۳ بە ۴
 ۰۰۰ بە ئەدیپ بوو کان خەو ئەبیردەنەو ،
 رووداوه کان زۆر ترسانا بوون ، کاریگەر
 بوون ، ئەخولانەو ، رەنگی روبارە -
 کانیا ئەگۆری ، پەجەیه کی خویناوی
 بوون لە هەموو دەروونیکا نەیان -
 نووسی ۰۰ ترس ۰۰ مەرگ ،
 خۆشەویستی ، پێشەوگە ، گۆرانی -
 یەکی گەرم و گۆر ، گۆل ۰۰ نان ، بە ئەدیپ
 بوو کان ۰۰ تابلۆ کانیا خۆری -
 کات - دای ئەزان ، توانای ووتنی ئەو
 لاوکیان ئەبوو ، گوشتەوژوون بەزای
 قوولی ووردیلە کان پێنیتەو ، ئەو
 ووردیلانە یووبوونە هەرزه کار .
 نازاوه کە دەستی پێ کرد ، هەموو
 لێ نەهاووبە ک ئالایە کی هەلکرد ، بوو
 بە میرنشینایەتی ، دیسانەو رەشەبای
 کات ، کەوتە هەلکە ندنی درختە پێ پەگ
 و پێشەکان ، ناخی کردنەو رەسەنەکان ،
 زۆر کەسیان رانەچلەکاند .

گازینۆکانی شار ، تەمی دوو کەلی
 نێرگە لە گرتوونی ، مۆغە تەورە لە
 کارتۆن دروستکراوه کان بە تەلسکوپیتکی
 ابینا ، یان وەک قەسبای دەست
 بەبشتی هۆنراوه کاند ئەهتین ، نازاوه
 هەموو شوپیتکی گرتۆتەو ، زۆر
 دروشمی پێ کەلک کە قەبی تەریان
 تیانەماو ، لە زمانە بێگانه کانهو
 وەرگیراوە تە سەر زمانی عەرەبی
 بە گۆزان ئەبیرین و ئەکرین بە ناویشانی
 هۆنراوه ، یان چیرۆکتیکی کوردی ۰۰۰
 بەرەمی نوێ ۰۰ ئەبێ بەغری
 چیاکانی پێو دیارین ۰۰ ئەبێ گۆرانی
 شوان و وەرزیرەکانی تیا دەنگ باتەو ،
 شوان و ، بای هەموو شوپیت هەلمۆی ،
 باتەو ، بای هەموو شوپیت هەلمۆی ،
 من ئەلیم هۆنراوه کان «باو مەولەوی»
 چونکە وەختی خۆی باوەشیان بۆ
 پاشەرۆز گرتبوو ، لە ئێستادا ۰۰
 زەنگە لە مەودایە کی دوورتریشدا
 بژین ، زۆرجار پەشەخەلکە کە
 لە بەرئەوی رانەهاوون لایەنی ئەدەبی
 نوێ ناگرن و دژی ئەو مەست ، لایەنی
 ئەو ئەدەبە ئەگرن کە بە ناوی ئاغری و
 زۆر دروشمی ترمەو تەفرەیان ئەدا ، ئەو
 ئەدەبە ناتەواوی یە تالەکانیان ناخاتە
 پێشچاو ۰۰ وەک ئەدەبە نوێ یە کە ۰۰
 کە بە «پستی» ئەیاندا تە بەریتیشک ۰۰

دنیان ئەگوشی ، ۰۰۰۰ چاوەپوانی
 هۆنراوه چیرۆکتیکی تەنیا پێی لەسەر
 زەوی دوتنی پێ زۆر چاوازی پێی .
هەلوئیسک هەلئوژا :

شەکان ۰۰۰ کەزو کێو کان بەغری
 باران کاریان تێ ئەکا ۰۰ چاریان نییە ،
 مۆف لەسەر ئەخشی ئەم زەوی یە
 ئەزیو ، چاوی لە چوکلە کی کاتەمێر ،
 مرقۆی هونەرماند ۰۰۰ دلی ناسکە ،
 رووداوه کان زوو لە دەروونیا پێش -
 ئەخۆتەو ، هەلیان ئەسەنگینۆ ۰۰
 هەلوئیسک گەرسەبێ بەرامبەریانو ،
 پێشیشیان ئەکەوێ ، ۰۰ بەلام
 هەلوئیسک گرتە کە هەلوئیسکی ئەخۆش
 یە کە پێشکێ پەجەتەو رەجی
 یووبوسیبێ - نابێ دەم لەو شتانەو
 بدا ۰۰ بەلام ئەمانە تر پخوا قەیناکە
 ۰۰ شاکارەکانی ئەدەبی جیهانی هەموو
 لایەنی مرقایەتیان گرتووە ، کەسیان
 دزی ئەوستان ، وە هەریە کەش وەک
 بۆچونی خۆی لێی دوواوه ، هەلوئیسک
 هەموو هەلرو گەوتو کرداریکی
 رۆژانە ئەگرتەو ۰۰ ، کاتیک نییە
 بخریتە گیرغان ، یان گۆرانی یەکی
 فۆلکلۆری سوانی یە هەموو دەنگ -
 ناخۆش بوانی بیلێ ، ۰۰ هەنەرە -
 ئەمکان زۆر جار (دژ) ئەو مەستن ۰۰
 دژوستان لە پێناوی بنیاتناندا ۰۰۰
 (ئودن) ۰۰ کاتی کۆمونیست بوو ۰۰
 ئەیرووت :

ئێوارەبوو ۰۰ شەقامی (پریستول) م
 ۰۰ ئەبێ
 جەماوەر ۰ پەلەگەنمیتکی دووراوه -
 بوو ۰۰
 لەسەر شۆستەکان فری درابوو ۰۰۰
 (الشعر والصوفیه - کولن ویلسن)
 دار الاداب ل - ۱۹۰)
 بێگومان (ئودن) دوژمنی جەماوەرە کە
 بەبوو ، بەلکو ئەبویست وانهینو ،
 هەلسن و ئینگلتەرایە کی جوانتر بنیات
 بنین ۰۰۰
 «بەفەشینکۆ» ۰۰ دلگران ئەبێ لە
 یەکی لەو رووداوانە لە ئاھەنگیندا
 رووتدا ۰۰ ئەلێ :
 بێدەنگ بێ ! تکیا بێ دەنگی
 ووسبێ ! ۰۰ سەرشۆپی یاسابن
 گۆل کوانی ؟
 گۆل لێرە دەسناکەوێ ۰۰
 (الھلال - عەد خاص - ل ۱۶۰

نه شلن (قسه كهي (لينين) شم له بېرېو ، كه تلن ۰۰ دوزمه كانمان ، پاشماومي تهو رځخانه ي له خوماني نه گرېن - نه يكه نه له كهو به سر شمانا داي نه كوتن ۰۰ به لام من ته ليم وولاتي به هيزو مرقفي باوه په خېو ۰۰ قهت سل له وه ناكاته وه ، كه موكوپي به كاني خوي بخانه پيش چاو ۰۰ بڅو ته وه ي ښوانن بې پاره و دوزمه كاني ريسوا بكتا ۰

هونه رهنه نه بې هاريږي ، رووداوه كان ته له كاو فخرماني راستو رهواني خويان به سر رابدا ، هله ته شي نه دوزراوه كان پدا ۰۰ بڅو نه بې هونراوه به كه بڅو خه مېږي ؟ رهنگه مرقف نيش ته وه ي شادي بوو ۰۰ خه مېار - بوو بې ، نه بې پالهواني چيروكه كان هه موو دونكيشوتو فس فس پالهوان بن ۰۰ قهت ژيرنه كه ون ، بڅو ته وه ي ژيركهوت ۰۰ نيتري نايي چاريكي تر سر كه وېته وه ؟ ۰۰ !

غسان كه نه فاني شهيد له گفتوگويه كدا تلن : (هېچ لهو باوه پمدانيم پالهواني هه موو چيروكي نه بې سر كه وې هه له بهر ته وه ي ، نروسه ره كهي كارتې ئيلتيرامه كه بخاته كيرفاني زورچار ۰۰ پالهوان ژيرنه كه وې و ۰۰ راستيښه ، ۰۰۰ تهو نه ده به ي باش حوزه يران نووسرا ۰۰ زوري پېرېو له فروفيشالي پالهوانانه ، كه لاي من تهو هه راوړنايه ، زاده ي ئيلتيرام - نه بوو ، به لكوبو پوښيني تهو به زينو هه لاتنه بوو تووش هاتين ، لسم رووه وه له وكه سه ته چوو له تاريخكايي به كدا پي بكاو له ترسافيكه ليږدا ۰۰ ته مه نازايه تي نې به ، به لكو - داپوښيني ناو ميږي و به زينه ۰۰

المثقف العربي - آب ۱۹۷۰ ل ۱۰۶

كه واته ۰۰ مهرچ نې به ۰۰ هه ربه خومانا بلتېن ۰۰ وه بڅو ته وه ي بگه به ئامانچ پيوسته كه لين و بڅو شايي به كاني رېان بخه ينه پيش چاوو ۰۰ هه لي پر كړدنه وديانه به مين ۰

زمان :

لسم زاروايه سنوور بڅو هه موو

داهينانيك دانه تي ، - زمان به مانا فخره نكي به كهي ۰۰ تا - ۰۰ زماني هونه ري ، ۰۰۰ زمان نه بې بگوردي ۰۰ به لام تهو كه سه نه بگورې كه نه يزاني ، نه كه تهو كه سه ي ئيستش به دمردي تهو وه نه تلېته وه ، نامه يه كي دوعاو سه لام به كوردي به كي ره وان بڅو باوكو دايكي ښووسن ۰۰

- شكسپير هه زار هه لي رېزمان ي كړدوه ۰

- لسمه رځوبه ! تهو به نه نفهست واي كړدوه ، هينه كهي تهو له زانېته وه بوو نه كه له نه زانېته وه ۰۰

- زماني شكسپير و ئيلوت جيايه ۰۰ - ئيلوت ده بان زماني زانېوه ۰۰ نه ي ئيمه ؟ ۰۰ گوران ۰۰ هه موو شپوه كاني كوردي به باشي تهواني ، فارسي و توركي و ئينگليزي و هه ر به يش ، ئيمه كوردي به كه شمان به ته واده تي نازانين ، كه چي هه زار دم قه رژه كه ين و ده لالي بڅو به رهمه كوت و كوتره كانمان نه كين ۰

نازاوويه ۰۰ به لام له ناو نازاوه كه دا دروشمي دوو سن كس بڅو راستي يان لي دي ۰۰

په يوه ندي به كان :

جلكي هه زار سالي نه ريتو خوړه وشتو ، چافتيكي كوچه ري كه لهرمي ، له دلو دهر وونانا نغزي ، براي (حاج عليوي) به كهي ۰۰۰ (علي الوردي) به ۰۰ له گل نه مانه شا ، نه ياته وې تينو نه بين ، كي هه به تينو نه بې ؟ هه شتا نه ريتنه كونه كان چاوساغي هه نكاوه كانمان ، كه كه كان ۰۰ گراسه - كانيان ، روژ به روژ به رهو سه روو تر نه بن ، كه كه كاني دانېشكه چاويان له تيشكي نيات و بيجو و پينويه ۰۰۰ له بهر دمته هه لته نيشن ۰۰ تينوون ، نه يانه وې دهس به سر يانا بڅي ، نه يانه وې توند ۰۰ توند ۰۰ بيانگريته باوهش ، كه چي نامه ده بين بلن (خوشم نه وې ي) ۰۰۰ بڅو ؟ چونكه (نه نكلن) به خورپايي ناميلكه ي (بهره وې خيزان - اصل !عائله) ي دانه نا ، قسه ي ته وړانا به رنه سايي بهم هه ميشه له پيره ، كه به هه ناسه يه كي سارده وه ته لي :

(خوزگه ! (فرويد) تهو ناميلكه يه ي (نه نكلن) ي نه خوړنده وه ۰۰۰ خومان ۰۰ هونراوه كانمان تينووين ، تينويه تي دروشميكه له ته وېلمان هه لگه نراوه ، نه ته پرين ۰۰ چاوه مېن ، چاوه وېي زور شتي تازه مين ۰۰۰ نه يلولي ۱۹۷۳

له گه نجينه ي نه ته وايه تي مان

و (لاوك) وه كړدووه له سره تاي له دايك بوو نه وه تادووا هه ناسه ي ژياني ۰۰ دردم دلسوزي راسته قينه ي بووه ميږي دواوه ته وه ، تهو گوران يا نهش پاسو پالهوانيه تي و قارمانيه تي ده كات ، ياخوود سنيشسي ثاني به يا (لای لايه ي دايك) ياخوود له كاني نيش - كړدن و جوولاوه وي و كه كړدروينه و شايي و هه لېرې كړ ساوار كوڅنه وه وېووك گواسنه وه و ياري كړنه و ده و ترين ، به لام به شي زوري هونراوه گوران يه قولكلوړيه كان لسمه دلداري و نه فېنه ، جاليرمه دا به پارچه يه له و هونراوانه كوتايي بهم باسه كورتي له به دنين بڅو هه ليكي تر :

ښووسن له سره كتي مه زارم شهيد ي عه شقم هه دن نازارم باله و دنيايه تويان دايه پيم چش ! له دنيايي تر دوزخ بوايه جيم نه كره ته تراني به حالي دردم گريانت دهات بڅو نه كي زردم دوو كه و له قه فس گفتوگويانه دايم هه رباسي من و تويانه تاداري ماوه به داله وه وه شه رته دانېشم به بڅو توه

هه ي دادو بې داد له وده وړان دېله هه رجواني به دهس پيرې زه لېله خوادايكت بگري باوكت بې ئيمان بوون به باعيزي دلتي هه ردوكان شل شل بگوتن به بنيانه وه بمنيته زه خمي سه ر گوتانه وه كه نه كهم بېدن به دمي هه قس شه رته مه يله كات به رنه دم له دهس پوژده كهي عه زل نه بوای به يارم نه بوای به بايز دلې خه مېارم ته و تډ ده پوځي دل جېگاي كوي بې كې بگرم به دهست شپوه ي له تډچي

٤٢٠

گۆراڭ بۇ خور

مارفە ناسراو

گۆرانى بۇ خور

خۆشەويستىم

زۇر جەزئەكەم

ناسى ھەممەيىنى دىلدارىمان

لەپىراۋىزى قىرەھەنگى نامەكانا

بۇتەكەم

زۇر جەزئەكەم

پەبۇلەكانى دەريۋىنى بىرگىزىمان

بەناو دوورەكەي خەمى دوورى ھەردوۋ -

كەمانا

بەرەلا كەم

زۇر جەزئەكەم

لەيىبابانى چاۋمانا

قىرىسكەكانى بەغقۇۋى بىلۈكى يوسىف...

بىبارىتم بەسەرمانا...

چۈنكە زۇر چار

ھەناسە شادى ژيانم

پىشكۆى ناسۇرۇ مەينەتى...

تەكۈزاندەم...

لەتەكەمانا

سەرۋى مې ئو كاتانەم

وون گىردبوو

لەۋولاتى بىن سىنورى خۆشەويستى...

چاۋەكانا

ئەي چاۋ ھەنگۈينى...! پىر جوانى

دەرياي قولى كامەرانى

بەلام ئىستى

ئەۋساتانەم

زۇر جەزئەكەم

ئەستىرەي زام

ھەناسەي ئاۋازى تەنىام

تەنيا بۇتۇ نەجىربوتىنى

لەيىخەفى گۆشەگىرىدا نەخوتىنى

زۇر جەزئەكەم

كەدلى تۆۋ ئەم شاردى خۇم

دلىياكەم ۋەك دلى خۇم

كەدلىدارى لەگەل چاۋى

خۇرا ئەكەم

ھەر گۆرانى بۇنەۋ ئەلىم

ھەر گۆرانى بۇنەۋ ئەلىم

گۆراڭ بىلىك بۇ چەۋساۋەكان

ئەمىرە مەھمەد ئەمىن سىلمانى
- ئاداب -

چەۋساۋەكان

ئەي ھەزارە دامەۋەكان

بىندىگىتان ھەتاگو كەي؟

لەجەقى رىنگاكانەۋە

ناۋان دەستى دىرتى ئەكا

تەمەن كورەتە راپەينى

مەل كەچى شەرەمزارى بە

گۆپ ھەلگەن بۇ ئاغاكان

بۇ خاۋەنى سەرمایەكان

«ئەي تۇ؟!»

- ۋامەزانە مەن بىندەنگەم

شەبۇلى ئاۋىكى مەنگەم

ھاكە يىستى تەقىمەۋە

بەجىھانىدا تەنىمەۋە

ھاكە يىستى دەمىداسم

سەرى چەۋسىتەرى بىرى

ھاكە يىستى پاجى دەستىم

خانۋە بەرەي زۆردارانى...

گىشت كورە گۆپ

بەردەي روۋى راستى لائەدەم

كارۋان بەردو خواستى ئەبەم

ئامانچى دىيى رۈۋناكە - كارۋانەكەم

بەدى دىتم ئاۋاتەكەم

سەرگۈزۈشتەي

ھەموو بىلۈكە كۆزۋاۋەكان

ھەموو لائە شىۋاۋەكان

قەت وون ناكەم

بۇئەۋانە تىنەكۈشم

ماليان - شۆستەي جادەكانە

خالىيان - رسۋابى بۇ، فائە

رىكەيىكەم گىرتوۋە بەر

ھىچ كۆل ئادەم

گىرتۇش بۇ چەۋسىتەنەر ئابەم

گىرتۇش ئابەم

گىرتۇش ئابەم

ۋورەدە ۋورەدە با روۋى تاكە گولە
نازدارەكەي ۋورەدە چەرخانە

جارىكى تىرلە سەرنان و نائەۋاكان،
تۆۋەكانى ھەموو جىھان، يەخسەي
بەكتىريان گىرتەۋە... بەلام شارى
سەھۇل بەنەمان، دىزى ھەموو
شالاۋەكان... خۇي راگىرت و لە سەر
رىنگاي كۆلە بۆزى نەمىر و زۆرزان
ھەنگاۋى نا... كۆلە بۆزى دوۋەم
دىسان، روۋى كورە ھەموو ھاۋەلان،
قىسەكەي خۇي كورەم... بەلام
ئەمجارە لە رەھەتى يەكەي ئاۋەلى
مايۋو بەقسەي بىكات... نە ئەمانىش
ۋەك ئەۋ سەرى رەزامەندىيان بۇ
ئەقاند...

ناچار: ۋوتى «دىسانەۋە پىتان
دەلىم بە گۆلىك بەھار نايەت، يا -
روۋى ھەر ۋەز دە چەرخىتەت» ئەمان
گىرەۋىيان لەگەل كورە

كۆلە بۆزى دوۋەم دەي روت
بەگۆلىك بەھار نايەت... يا - روۋى
ھەر ۋەز دە چەرخىتەت «رۆلە كام»

ئەۋا ئىستى دىياري داۋە... كۆلەكە
بەرگەي باي نەگىرت... ماۋە... بەلام
ۋەز چەرخاۋە

گىرەۋەكەيان دۇراند... كۆلە بۆزى
دوۋەم خۇي ئەماۋە... ناۋىيان وون
كرد... بەلام گىرەۋەكەي ماۋە...
چۈنكە ئىستى... ئىنجانە خىرەكە نەك
ھەر گۆلىك... سىيازەدە گۆلىشى تىيايە
ۋ ترسى دىۋەكان ھەر ماۋە...

نەۋ بە گۆلىك بە سىيازەدە گۆلىش
بەھار تەھات، ھاتىنى بەھار گول
چاندنى دەست و بىردى دەۋىت، ھەلمەتى
شىرانەي دەۋىت...

كۆرپەكانەم... ئەۋان كۆلە بۆزى
بەكەمىيان خەۋاند... ناۋى كۆلە بۆزى
دوۋەمىيان كرد بە كۆلەكەي ئاش
بەلام تۆۋە ۋورىيان بىن لەبىرىيان نەكەن...
بەخەۋن

خواناسى يەكى نوي

[نووسىنى : شاكر فتاح]

گوتم لە گوناھبارەك بوو ، بەشیمان بوو
بوومو ، ئەمەى ئەگوت :

«نۆزەك ئەگەم ، ئەگەس چاوی ئىنى ئەبى»
«پۆزەك ئەگەم ، ئەگەس ئاگای ئىنى ئەبى»
«پۆزەك بەسەر ھەزار ئابەش ئەگەم ،
ئەگەس ئىنى ئەزانى»
«چاگە بەگەش ئەگەم ، كەچاوم لە دانەمەى
ئەبى»
«جەگەش ئەگەم ، كەبۆچەواشە كردن
ودەس بۆچىن ئەبى»
«بەرستەكەش بۆخوا ئەگەم ، كەبۆیاداشى
بەهەشتو ، پزگاربوون لە دۆزەخ ئەبى»
«ئەمەندەش خوام لە بىر ئەبى و خۆمى ئى
نزیك ئەخەمەو ، كەمەموو دەم ھاودەمو
ھاوئیم بى»

x x

ئەجا گوتم لە گوناھبارەك بوو ، لەمخو
پارایەموو گوتم :
«خوايە ژیرەكى يەكى وام بى بێخەشى كەنە -
گوئى لە بانگى جوولەكە بگرم ، ئەلەشت سەرەك
نۆزى خوانەناسیشەموو نۆزەكەم»
«نەھاوکارى ئەياران بگەم ، نەھاوبەشى
ئالەبارانىش بگەم»
«نەدام بگاتە لای نامەردو ، نەكارىشەم
بگەوتە لای بىفەي»

«خوايە ھێزىكى گيانى وايشم بى بێخەشى ،
كەدۆم بگەم بەدۆستو ، دۆستىش بگەم بەبىر
دايكو باوكى»
«خوايە دىكى فراوانى وايشم بى بێخەشى ،
كەمەموو جىھانەكەتو ھەموو ژيانەكەم خۆش
بوئو ، ھەتاسەرىش لە پىتاو دلخۆش كردنى (تو)
و (كورد) و (دانىشتووانى جىھان) دا خەبات بگەم»

x x

كە گوناھبارەك لە قەسەكانى خۆى بوومە ،
سەرم ھەل بىرى ، كەتەشام كسرد (پۆزى
پیشكەوتن گزنگ ئەدات ؟ !)

سلاوبو كۆنگرەى چوارەى يەكيتى نووسەرانى كورد

ئەدىبانى كورد وەك مەشەخەل
زىيان بۆگەل روناك كردووە سەدەھا
قوربانىان لە پىشەوى يەروبوو
سەر بەستو ئازاددا داوێ چاويان
نەتروكاندووە مەترسى كۆلى پى ئەدارن .
ئەدىبو نووسەرانمان ھەر لە مێژووە
ريزى پىشەوى پارتو رىكخراوە كانىيان
گرتووە پەيوەندىيان ئىوان خۆيان
لە لایەكەموو لە ئىوان خۆيان و زوربەسى
زۆرى گەلدا - لە لایەكى ترمە - پەو ،
تر كردووەتووە .

ھەر كە مژدەى بەيانى ١١ى ئادار
كوردستان و گشت عىراقى گرتەووە
نووسەرانمان بە شێوەى يەكى رەسىمى
يەكيتى يەكيان ھىنايە كايەو ھەل
لەوسالەو لە ژىر ئالای ناستىو
كامەرانىدا سى كۆنگرەيان پىك ھىناو .
كۆنگرەى چوارەمىش لە بەغدا لە رۆژانى
١٠-١١/١/٩٧٤ گرى دراو ئەندامى
بەريوەبەرى نوێى بۆ ھەلبژێردا .

لە كۆنگرەى چوارەمدا بە شىكى زۆر
لە ئەندامان بە شداريان كردو دەستەى
بەريوەبەرى پىشو چالاكى خۆى
خستەروو لىكۆلینەوى لەسەر كراو
چەند لىزە يەك دامەزرا بەلام لەبەر
ماوە كەمى نەتوانرا لە ھەمان كۆنگرەدا
بىارەكان بوخت بىكرەت و بخوینرێتووە
ئەوى دلى مرۆف خۆش ئەكات ئەو یە
سال بە سال سنورى جموجولى دەستەى
بەريوەبەران پتەوترو فراوانتر ئەبێت
ئەمە ئەو ئەگە يەكيتى نووسەران
بەرمەپىشەو ئەروات .

تمویته :

۱ - ده نگاره کانی سه رو - (ی)
• (و)

۲ - ده نگاره کانی (ی) ، (و) ، (ز) -
 ناوه پاست -

۳۔ دہ نگدارہ کانی خواروو (i), (o)

بەم جۆرە ئەوەی لە بازە چۆنتیتی
جولانە دەری زمانەوه لە گاتی تەلفەز
کردنی دەنگە دەنگدارە کاندە لە سەرەوه
خستوو ~~دەتوانی~~ دەتوانی لەم
جەدوولە ی خوارەدا نیشان بدری :

گرماني جي ذورو

کرمانجی خواریو

تأف

تارو

دار

دار

چرا

چرا

۷۷

پڑ

;

و

999

333

223.

2

وہ لہ پادہی مہ لبرین و دانہ واندنی
زمانہ وہ دن کہ نگارہ گانی زمانی

پشته		نام و پاست		ریز	
و	u			ی	i
ز	o	و	u	ی	e
ا	a	و	e	ی	i

(6) R. F. Jardine, *Bahdinan Kurmanji*, ... Baghdad, 1922, pp. VI-VII.

(۷) خالیدی چەتو ، گسوردی
نەرمە نەستانی سۆفیتی ، یەریفان ۱۹۶۵
ل ۱۱۶ - ۱۲۰ •

(۸) نه‌گه: نهو پایه‌ی ده‌نگی (diphthong) له زمانی کوردیدا په دانیه ده‌نگی (فونیم Phoneme) نازمیریت ویرکړین ، نهو پړگومان قلمه راست دمرده‌جی .

(۶) دانەى دەنگى (فونېم
Phoneme) يەو دەنگانە دەمۇرئى كە
لە زماندا دەتوانن ماناى وشە بگۇرئ
بە وئە ئەگەر دانەى دەنگى (ا) لە
وشەى (باز) دا بگۇرئ بە (ە ، ق ،
ئى ---) ئەو ئەم وشانە : (بەز ،
بۆز ، بىز ---) پەيدا دەبن كە
جىاوازيبەكى تەواو لە ماناياندا - ھەيە
واتە لىرەدا دانەى دەنگى (ە ، ق ،
ئى ---) دەمۇرى گۇرپىنى ماناى وشەى
(باز) دەبىتن - وە ئەگەر دانەى
دەنگى (ز) لە وشەى (ناز) دا بگۇرئ
بە (ن ، ل ، ف ، خ ---) ئەو ئەم
وشانە : (نان ، نال ، ناف ، ناخ ---)
كە ھەر يەكە ماناى تايبەتى خۇى ھەيە
دروست دەبن - واتە بەم جۆرە

یہ راویزہ کان :

(۱) لیرمدا ټوټه دڅخه پوو که
 ټم باسېم له سهر پناغې ته جړوبه
 نه نو سړاو ، به لکو که رسته کې ته نها
 ه ندي سهرجن که داومن و چنه
 به راوردنکې که کردوومن و ليکولینه
 و توژینه وې ټو کارانن که لسم
 باره وې ټو کارانې که لږم باره وې
 نو سړاون . وک ناشکرايه پـ
 مهسه ليه کې وهاگرنک ټو وې له دستم
 هاووه زورکه و بڼ گومان ټو وې وې
 که وکسورتې باسه کهمه

(۲) به پای من زارآوری (دهنگدار
بیتدنگک) بۆ ئو مەبەستە بە تەواوی
ناگونجی، بەلام جاری شتیکی باشتر
و پاستترم بۆ ئەدۆزاراوەتەو، لەبەر
ئەو لەم وتاردا هەر ئو دوو زاراوەیەم
بەکار هێناوە.

(3) F. Justi, *Kurdische Grammar*,
S-Pb, 1880, pp. 1-102.

(٤) س . نا . یه کیزاروف،
میژوبه کی ئەتۆگرافی کورتی کوردی
موخافەزمی یەریفان ، پروانە :
«پاڤۆرتەکانی بەشی قەفقاسی کۆمەڵسی
جوگرافی ئیمپراتۆریی پروسسی» ،
تفلیس . ١٨٩١ ، ب ١٣ ، ژ .

(5) E. Soane, *Kurdish Grammar*, London, 1913, pp. 1-5.

به‌لام گەر ئهو پ‌یه‌ی که له زمانی کوردیدا کورتی و درژی (٢٢) ده‌نگی ده‌نگه‌کانی زمانی کوردی به (٦) لیکدراو (Savayidip) په‌نیشانه‌ی جیا‌کردنه‌وی دانای ده‌نگی phoneme دانانی وەر‌بگیرین ، ئه‌وه به‌شێمه‌یه‌کی گشتی ژماره‌ی ده‌نگه‌ ده‌نگدازه‌کانی زمانی کوردی (٨)ن ، په‌هه‌رجێک ئه‌و تایه‌یه‌ که‌مه‌ی له‌هه‌ندی به‌شمه‌ دیالێکتدا هه‌ن نه‌ژمێرین .

دو ننگه دو نگداره گان

له زماني کورديدا (۸) دهنگي
دهنگدار همن : (۱ ، ۵ ، ۳ ، ۱)
(۲ ، ۱ ، ۱) -

(a, e, ê, i, o, ô, u)
 ئەم دەنگانە لە چۆنیتی جوولانەوی
 زمان بەرەو پێشەو دەتوانرێ دابەش
 بکەین بە سەر :

۱ - ده نگداره کانی پیزی پیشه وه
 ۲ - (۶) (۶) :

نمونه :

گرماني خوارو گرماني ژورو

پن	پن
دریز	دریز
نیقار	نیواره
پیر	پیر
کمرین	کمرین
ده رزی	ده رزی

۲ - ده نگاره کانی پیزی ناوہ پراست
(i), (o)

• (و) - نمونه :

گرماني جي خوارو گرماني جي ٿورو

كوپ	كوپ
تورك	تورك
نهف	نهف
ده نك	ده نك
سه رك	سه رك

kirin	kirdin
bira	bira

۳ - ده نگاره کاتب ریزی بسته و

* (و) ، (ق) ، (ب) -

هەروەها پێویستە ئەوەش لە بیر
نەگەین کە درێژزی و مام ناوەندی و
کورتی تلفظ کردنی دەنگەکان تاق بـ
هوێ جیاوازی دانەی دەنگ (فۆنیم)
بە وێنە ئەگەر دانەی دەنگی (ا) لـ
وشە (شار) دا کورت یا درێژ تلفظ
بکەین مانای وشە کە ئاگۆرێ و بەسـ
دەلێن allophone • بەلام گەر دانەی
دەنگی (ا) بکەین بە (آ) ناسراو بەکی
نوێ - شیر - دیتە کایەوه کە لەگەڵ
وشە (شار) دا مانایان جیاوازە و
ئەو دەنگەش کە ئـ و دوو هەبێت
(فۆنیم) ی یێ دەلێن :
(۱۰) ب • ف • میللیار • لە بارە
هەندێ کیشەی فونیتیکی کوردییەوه ،
لە کتیی «مانە ئیرانیگان» ، ب ۲ ،
مؤسســەقــۆ – لەنفـێزاد ۱۹۵۰ ، ل
• ۶۱

(۱۱) ف • س • سووکولوف ، لە
بارە فونیتیکی مانە ئیرانیگانەوه ،

(۱۹) نوری علی تهمن ، پابره‌ری
بو نیم‌لای کوردی ، به‌غدا ۱۹۶۶ .

دەربرینی نوو دهنگه تەلف و بڼی لاتیښیم
به کار هیناوه . - ماویقی -

بجورہ لاہوری (۶۶)

کیا نہ تہ نیا یم (خا و ک ل ر) ی ٹیٹا چہ
کی یمارہ ،

۱۷۶۰

« **مجاهد حمه ياقى** »

تانا

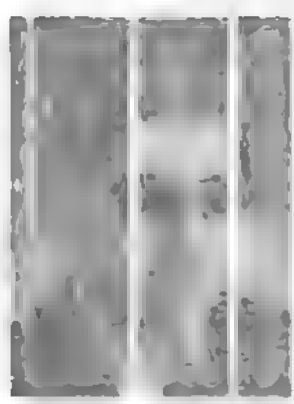
دەستە

دەستە ؟

چەركەزىكى
شەنقەدايى

ئەسەسەك

پەردەدا

نوسىنى : غەبۇللا سەراج

بەشىداران

۱ - ئەكتەرنىڭ بەرگىلىكى ۋاي
لەبەرە بەچەند نىگارىڭ نەخسراۋە
۲ - رىكۇر، ئىك (مىجىلە) رابردوۋى
نەكتەرەكەي لەسەر تۆمار كراۋە نەگەل

يارەكەيدا

۳ - دوو ئەسكەمبىل : يەكتىكى
گەرەۋە ئەۋىتر بچووك • لەشتىۋەي
مۇڧ ، رىزە زەنگۈلەيەكى زەرد بەمل
ئەسكەمبىلە گەرەكەۋە ھەلۋاسراۋە

۴ - تابىلۇيەك رەش لەسوۋچىكەۋە
بەرى دوۋشەقى ماسىيەكى زەردى لىۋە
دىارە •
۵ - كارتۇنىڭ لەسەرى نوسراۋە :
(بەندىخانە •• قوتابخانەي گەلە)
(پەردە ھەلئەدرىتەۋە ، ئەكتەرەكە
خەرىكى رىكۇردەكە نەخانە كار)
۶ - رىكۇرد :
زىانم لازەنگىنە چۈنكە تۆى تىيى •
دەنگى يارەكەي لەرەكۇردەكە :
- بەم پادەيە •• دلدارى مىنىش
لەشتىر بىسپار بىكە •
- لەسەمۇر ھەلئەنگەكانى جىيەن
نەكتەرىم تەكە ۋوشەيەكى لىبىخۋازم ،
بۆلە •• بەردەي ھەستى ھەردوۋىكمانى
پىن بەرە •• بەلام (نىساج
ھەكتىشاك •• ۋادىارە •• ۋوشەي
نۆتىۋا ھەستىكە نەدۆزراۋەتەۋە ،
مەشەر پەنگەلە ۋوزەدەي ۋوشەيەكى
ۋام بۆيتاشىت ، بەلام ھەلۋەنەمەند
نەتۋانى ئاۋزەنگى لەرەنگەكەن بىتتەۋ
نەۋ ۋوشەيەم پىبەختىت ••
لەگەل تۆرى چاۋانىا پىدۋىت ••
(نەكتەرەكە دەست بۆ رىكۇردەكە
نەپات ۋە تۈرەيىيەۋە پاي ئەگرىت ••
روو لەدوۋ ئەسكەمبىلەكە ئەكات) :
- ئەۋىارە دەتەك ناسىكە ،
كى پروانەكات كەناپالەۋ داۋىن پىس
دەرجىت ؟ گۆى بگرە (بەئەسكەمبىلە
گەرەكە ئەلەت) ۋابەرە (ھەلئەستىن
بەرە دەرگايەك ئىپروات) •••
زۋىرەكەي دلدارە دلسۆزەكەم ئەپۇم •
(نەكاۋ دەرگاگە ئەكاتەۋە)
(دلدارەكەي ھاورىيەكى باۋەشسىيان
لە يەك دۋە ، بەسەمۇر ھىزىكەۋە ،
داتى نەخات ۋەلامسارى كارتۇنەكەي
نەزىك رىكۇردەكە ئەدات ۋەدوۋكوتى
ئەكات ، روو لەئەسكەمبىلەكە
نەكاتەۋە) ئەم دوو ۋوشەيە (بە
ھەردوۋ دەستى دوو پارچە كارتۇنەكە
نىشان ئەدات) لە ۋوالەتدا يەكن
(نەنەرمى ۋەسقىياۋەكەۋە) قوتابخانە
بەندىخانە • بەندىخانە •• قوتابخانە ••
ھىچ گۆىيەك لە نىۋانىياندا نىيە •
ئەشتىن •• (ۋە ۋون بوۋىيەك
بىلۇزىتەۋە) •• بۆسەرۋاي جۋوتىسە
ھۆنراۋەيەكى ئاياب (ۋەك بىر بىكاتەۋە)
خۇ ھەردوۋكىيانىش گۆرەپانىيان ھەيە !
(دوۋبارە رىكۇردەكە ئەكتىرەتەۋە) :

رىكۆردەگە :

بەللام كىنەتوانى : ئاۋزەنىكى
بەخشىت ۰۰ كە لەگەل تۆرى چاۋانا
بىنخشىت ۰۰ كە لەگەل تۆرى چاۋانا
بىۋىت !

(دېسانەۋە رىكۆردەگە دەم كوت
ئەكەتەۋە) لەرەنكىك ئەگەپىت
كەلەكلىگەى ھىچ تابلۇيەكدا ، لە ھىچ
پىشانكاۋ موزەخايەك نەپۋاۋە ۰۰ بەخو
شىتە ، بەللام چۆن شىتتىك (بىن ئەكەنن)
خۇمەمۈ شىتتىن (روو ئەكەتەۋە)
دانىشتۋانى شانۇكە ۰۰ ھىچىكى
من شىتتىك شىتتى كىردۈۈم ، تۆ (بەنجە
بۆلۈۋىكى ھەرزەكار دىزى ئەكەت) ، تۆش
شىتتى دىلدارىت لە عاستى ۰۰ ھىچىكى
چاۋوت كۆيىر بوۋ ، ھىچىكى تۆش
ماكەيت ، تەنانەت ئەنەت ۰۰ ھىچىكى
برۆى ئەۋدا (راستى) بەدە ئەكەيت ۰
تۆش (بەنجە بۆدەۋەلەندىك
ئاراستە ئەكەتەۋە) پالۋۇ خىشىل
(زەننەكەن ئەلەرىننەۋە) يارتە ۰۰
راستىتە خواتە ، لە خۆت بەۋلاۋە ئاكەت
لەكەس نەمساۋە (زۆر بەتۈپەيىيەۋە
ئەنگۈست بۆھزارىكى جىل شىر
دىزى ئەكەت) تۆش شىتتى (دان ئە
ۋوشەكانا ئەنەت) بەللى تۆش شىتتىت ،
چونكە راستى تەنھا بەكۆلىرەك ئەزانىۋ
ھىچى تۆ ۰۰ (كەمىك ماتۋىت دەك
ئەبىتت ۋەك بىرىكەتەۋە) ۰

زىر پىلۋەكەى ديار ئەدات ، بەجەند
بەلەيەكى رەنگاۋ ۋەنك نەخسراۋە ،
لەنكاۋ ۋانەچەكەيت ۰۰ دوۋگوللەى
چاۋى لەخالىكى نادىيارى ئاۋشانۇكە
توند ئەكەت ۰۰ وورده وورده سەرى
بەگۈيرەى رىكردى ئەۋ خالە نادىيارە
نەسۋىننەۋە ۰ بەھەنگاۋى كۈورت
لەگەلىا ئەۋوات ھەتا خالەكە ئەچىتە
دەرەۋەى شانۇكەۋ ئەكەتە دىسۋارى
بەرامبەرى شانۇكە ، كانى سىرگەران
سەريان سوپ ئەمىنۋ پىشت لەشانۇ
ئەكەن ، ئەكەتەرەك ئەداتە قاقاي
پىتەكەنن ، روو ئەكەتە ئەسكەمبىلە
گەرەكە :

– دېت ۰۰ نىمە ھەمۋو دۋاى
نادىيارىك كەۋتۈۋىن ، تۆش ۋەكو نىمە
بىر ئەكەيتەۋە بوۋنى خۆت ئەچەسىنى
(نەختىك لەئەسكەمبىلەكە نىزىك
ئەيتەۋە ۋەك لاي مېۋانىكى خۇشەۋىست

دانىشتىت ، بەزەردەخەنەيەكەۋە) :

– شىساۋان ھۈنەرەندەنىش
دىسانەۋە شىتتىن ، ئەيانەۋى ھەمۋو
(راستى) يەكان بەماۋەيەكى كۈورت
بۆزۈنەۋە ، لەپاشان لەشىۋەى ۋوشە ،
رەنك ، ھىل ، سۆز ، دەنگە دەرى
بىرنۋ ھىلنچ بەدەۋە ۰۰ تۆگۈى بىرە
(ھەندىك بەكرەى رىكۆردەگە
تەخۋلىننەۋە ھەتا ئەكەتە) :

رىكۆرد :

– بۆنەۋەى بەرەۋ پىشەۋە بىچىن ئەبىن
لەسەر پىناغەى پىشۋومان پىنىات
بەكەن ۰ (بەتۈنلى پراى ئەگرى) دېت
(روو لەئەسكەمبىلە بىچۈكەكە ۰۰ كەت)
تۆش ئەۋە ئەزانىت كەزىۋار ، بىھۋىۋ
نەيەۋى ، ھەر ھەنگاۋ لەدەۋەۋە بۆيىش
ئەنەت (روو ئەكەتەۋە لاي ئەسكەمبىلە
گەرەكە) ۋاتە لە ابردۈۋەۋە ۰۰
نىستاۋ پاشە پۆۋ ۰۰

– ۰۰۰۰۰

– بەللام كاك ئەسكەمبىل ئەۋەى زاخ
ئەخاتە بىرىنەكانەۋە ئەۋەيە : تەمەن
ئەۋەندە كۈرتە ، كە بابى ئەۋە ئاكە
مىۋى ئەكەتە راستىيەك بىكۆلىتەۋە
ئەى خەۋتن ۰۰ خۆ نىۋەى تەمەنمان
ئەدزىت ، ئەى ۰۰۰ (پارچە كارتەئەكە
ھەلئەگىزىت كەلەسەرى نوۋسراۋە
بەندىخانە) ئەى بەندىخانە
(بەپىكەننەۋە) قوتابخانەى گەلە ۰۰
ھا ۰ ھا ۰ ھا ۰۰

(روو لەئەسكەمبىلە بىچۈكەكە
ئەكەت) : بەللام ئەراى بۆكى ؟ لەۋاتەيە
ئەزانىت چونكە مىندالىتۋ لەم شىتە
ئاكەيت ، بەللام قەپىنكاكە ، بەندىخانە
چىنكەيەكە شوۋرى ھەيە ۋەك قوتابخانە ،
بۆ كۆكردىۋەى تاۋاتىبەرەكانۋ
بىۋاۋكۈزانۋ دزو جەردەكان ۰۰ بەللام
(بەروۋىيەكى گەشەۋە) بۆ تىسۋ
نىيە ، بۆمى نىيە ، بىسۋ باۋكتىش
نىيە ۰۰ بۆ ۰۰۰ (بەسىنى دەس
ھەلئەبىت) بۆبىۋاۋ خراپانە (كەمىك
بىدەنك ئەبىت لەپاشان رىكۆردەگە
ئەخاتەگى) ۰

رىكۆرد :

– ھەمۋو شىننىك جوانە ۰۰ دەرياي
بىن ، بىرۋەى ئاسمان ، چىۋارى
نازەن ۰۰ ئەمانە ھەمۋى ھەۋىنى

ھەلبەستۋ ھۈنەرن ۰۰ كۆزەكەيەكى
شىن ئارام ئەخاتە دەرياي چاۋ ۰۰ شىن
(بە تۈپەيىيەكەۋە رىكۆردەگە بىن
دەنك ئەكەت ، سەرلەنۋى يادگارنىكى
تۆ تۆمار ئەكەتەۋە) : (روۋنىكى
شانۇكە بەرەۋكۈزى ئەچىت ، ھەتا
لەكۆتايىدا تارىك ئەبىت)

– لەناۋ ئۇقيانۋوسىنىكى
بىنەيەلەپاۋىل كەۋتۈۋم ، لەناخەۋە
ھىزىك ئەيەۋى بەتاشى كىردەۋەيەك
تېپەرم بىكات ۰۰ مەن ۰۰ مەرك
(كىردىكى شارۋە لەگىرۋانى
دەنەكەتۋ لەسكى خۆى ۋا وورده
وورده بەرەۋ خوارمۋە نوقم ئەم ، ئاۋ
گەپشە بىناقاقام ، لۈتەكى شاخىكەم
لېۋە ديارە ۋەك گالتەم بىن بىكات ، بەرۋى
چەمەكەى داۋىنىدا بۆم ھەلئەپىزىت ،
ۋا بەتەۋاۋى نوقم بوۋم ۰۰ نوۋكى بەنجە
كەلەم تەبى كەتەۋىش ۋا لەسەر خۆ
لەناۋ شەۋلى ناۋەكەدا (بالى) يەك
ئەنۋىنى ، وورده ماسىى بىرىقەدار
خىۋكەى بىناگۈم ئەدەنەۋە ، خىۋكەى با
لەدەۋ لۈۋتەۋە بەرەۋەيان ھەلئەچىن ،
روبارىكى ئاۋ بەتالايى لەشىم
پىرئەكەتەۋە ، تاراي بەرچىۋوۋم ۋەك
لېۋزەردە ھەلئەگەپىت ، ۋابوۋ بەتۈنكىلى
پىرتەقال ۰۰ ئابوۋ بەرەنگى ئەۋ پەرلۇنە
سوۋرى رۆزىك دېم لەشەقامە
ھاۋشانەكەى روۋبارى دىجە ، ئەۋ رەنگە
سوۋرەش ۋاھەلگەپرايەۋە بوۋ ۰۰
قاۋەى ، ۋەك ئەۋ خەرمەنە قاۋەيەكى
لەداۋىنى بەپىرايىلەۋە ، پاپۇرو
گىشتىيەكان ھەلى ئەپىزىنە ئاۋ دەرياي
ئەتەلىسى ، بەللام دېسانەۋەش رەنىكى
قاۋەكە بوۋ بەرەش ۰ ھەلىنى وورده
ماسى لەچاۋما ئەۋىن ، سەرنجى گىانم
تەدەم لەشىۋەى ئەۋماسىيانە ۋەك
نەسۋر لەشىم بەجى دىلېت ، كەۋابوۋ
ئەمەيە مەن ۰۰ دىمەنىكى رۇمانسىى
دەلغىزىنە ۰۰ تابلۇيەكى رەش ، ماسىيەكى
بىرىسكەدار ، ئەگەر مەن ئەمەيە !

نەمۋو : يەك – دوۋ – ھەرسىكى
(شانۇ تارىك ئەبىت ، كەچىرا
ھەلئەكەيتەۋە ، ئەكەتە نەمساۋە ،
تابلۇيەك لەنزىك رىكۆردەگەۋە دىيارە
لەسەرى نوۋسراۋە : لەپىنناۋى
مىۋى) ۰

پاښتون

عمرهات بلات

ناکته تېږ ۰۰۰ زه لاس وړنگاځو دهرگه تن
پښتون د پښت :
زاوروک ! زاوروک دې چ لهوه کهن ،
دې داننه هوه بله قا ۰۰؟ مامن ناسی
هنده دزا نینا یان پښتون ۱۴!
زاوروک ۰۰! پاهه می که سا زاوروکیت
هه پښ ۰ پاش گوته زناځو : داتین
دهینه فان تاخوه هیه ټینکې لږ پښتین ۰۰
و همدوو دنات کولاندا بهر زه پښ ۰۰۰
: ● :

نهم چار جه حیل پوښن ژباڅی
دهر پښتین پښتین پښتین پښتین پښتین
روزی یافه دای ، یاتافا خو پاجهوان
لگیک و ناسی ددهت ۰۰۰ نهم زی چوین
سه ۰۰ که کښ که سک ، روښنښن ره
روښنښن ۰۰ بایه کښ هوین پښتیت و
داروباری دهر پښتین ۰ ناسا زه لاله
سیتافکاروښن یا تپدا دیاره ۰۰ په ننگی
داروباری و لولیکازی پښتیت دپادکته ۰
هنده که ژمه خوریز کر و هنده که ژمه
خوردیز کرو هنده که روښنښن و
پښتین پښتین پښتین پښتین پښتین
ناسی و بهاری ټینکې ژمه گوته :

۰ پانکه گولدا چهنده خوشه فښ
بهاری ۰ پښتین گوته :

۰ نهری وولا ۰۰ ناخفتن دناف بهرا
مه دا هاتوچو ، نه فښت دپښتیت ، گولدا
یاځو ، پښت دپښتیت دپښتیت ، باڅی
دخوشن ۰ وچوار گهرم ، سو مه دیت
نهری پره مخه لسه روپباری چافیت
خو دشوښتن چهنده ته پښت ناسی هافیته
چافیت خو وهان ۰۰ راست بو نک مه
فهات ژدورقه یادیاره برینه کاهه ۰۰
کولدا که هیه دپښت دهرکته ۰۰ بوکښ ۰۰؟
دې پوهه دهرکته ۰۰ پښتین سلاف کری
چوځو لویږی گرت لسه زورکی ۰۰
حکمتوی پښت هه ژوانه فښتیا نور
پښت شول پښان هه نه فښت پښتین ۰۰۰
هر پښتین چهنده یان پښت پښتین هنده که
ددریاښه پښت ددرار که ده فښت خوله کر ،
دهنکه بهردایښه زه دهرکته نه فښت
پښت پښتین پښتین پښتین پښتین
سلا فنه چوځو :

۰ مازیا گونی ، ټیږی های ژبرسی
پښت ۰ هنده که ژمه ۰ خودی
پوښت دهرکته ۰ پاره پښت هه پښتین
پښت هه پښتین پښتین پښتین پښتین
پښتین پښتین پښتین پښتین پښتین

دنیا را پښت باشه ۰۰۰ کا ۰۰ ؟
چ توف توده یه ؟

ژنکې گوته : که ممکن نه فیه ۰
چونه نک فیه ۰۰ چ توده یه ۰۰۰! یانه
هونی یه ۰۰۰ بانې وښ ناخه ۰۰ دیوار
دکون کون ۰۰۰ په فښت کښتین لږ
دکفه غار غارانی ۰۰۰ خشتینا مشکایه
دهر ساییتکارا ۰۰ دهمې چوښه پښت
ژنکا خودانا مانی گوته مږی خو پښتین فیه :
۰ چار دینار که له کن بلانه کښ
تر گوتیا ۰

۰ تودزانی زارو دپښت هه پښت دې
کاوداتین مه نه خوش کهن هه مامن وده گوته
دانه نښ ۰۰

نهم دزانم چار که له کن ۰۰
پښتین مږی و ژنکې پښتین زفرین ۰
مږی گوته :

۰ نه زبانی چار که له کن هه مامن
هندي پښت کونهم پښتین پښتین چنکی
نهم زی هه زارین هاریکاری پامه بکه ۰۰
من پښت زاروکیت هه پښت ۰ ټینک پښت
لاندکایه ، دوزی پښت پښتین پښتین ،
وهه دهرکته دپښتین دپښتین دپښتین
نهری هه مامن کا قالمال نښت پښتین
شهنه پښت وده کسی دی دچمه
دارا زده رقه ۰۰۰

نښتین جرفکه که پښتین که تود گوته
۰ هه چ کوته که رکه زی پښتین هه پښت ۰۰
۰ پښت ۰

۰ یادې وی چ لږ که ۰۰۱؟
۰ نهم دپښت خانې ۰۰

نښتین زه لاسی بهاری خودایښ
سهرقه کر نښتین دپښتین که ربه وگوته :

۰ پرا مانی من گوته ته ۰۰ کښتین
پښت ۰

۰ په معنی ته دانه ۰
۰ مه دان پښت یان نه دان نه پښت ۰۰

نهم فیه ۰۰
۰ باشه هوین نادمن ۰۰! ماهوین

نچیاناکه تن ل فاده نا ۰۰؟
۰ نه زبانی ته ۰۰ نهم فښتیا

۰ دانکې دهرگه هیه دپښتیت ۰
دهنکه کښتین پښتین که توف گوته
پښتین ۰۰ ده پښتین گوته :

۰ کا سله پښتین ته و کښتین ؟

کچک چو دهرگه هیه فکر ۰۰ زه لاسی
پښتین دهرکته ژنکه که ددویرا هات ، پښتین
چو پاکر ۰۰ ناسی چافیت زاری پښتین ۰۰
که پښتین دهرکته پښتین ۰۰ نه پښتین
ده پښتین پښتین پښتین ۰۰ که لښتین پښت
۰ مه یازانی هوه توده کا فالایا هیه ،
نه کا باشه ۰۰ پښتین سلاف کری گوته ۰
۰ مه یازانی هوه توده کا فالایا
هیه ، فښتین هیه که هوین پښتین فیه
نهم که له کن هه زده کښتین ۰ زه لاسی مانی
سهری خو پښتین دهرکته ناسی چافا
پښتین گوته :

۰ راسته مه نو ده کا هیه پښتین
مه دپښتین پښتین کاهوین چهنده پښتین ؟ نه
دهرکته که ۰۰ پښتین ؟ پښتین ؟ بهلکی جه
هوه نه که ۰۰

۰ هه ما نهم توف دهرکته پښتین
پښتین پښتین ۰

۰ پښتین پښتین ۰! خودانی مانی
گوته ۰

۰ بهلکی ۰۰ هه مې به پښتین خارن
نه ۰

پښتین دهرکته که ته دناف هه مامن
پادا ۰

پاش مږی گوته فیه :
۰ دی پښتین هه کښتین دهرکته
دپښتین پښتین خو که گوته پښتین وپښتین
کادی پښتین دهرکته ۰

نښتین ژه دل لږ هاته فښتین :
۰ ماته پښتین دپښتین ؟

۰ مانی دپښتین به وپښتین ۰ کاتو پښتین
دپښتین ؟

۰ پښتین دپښتین هه دپښتین
دهرکته پښتین ، هوه نه فښتین زی کښتین
نابیت و هوین که له پښتین پښتین ۰
۰ کادا بهری خو پښتین ، هه که پښتین

راسته باژیر خوش به لښ بډرا ،
به به رویکا مروفي پاتړی بیت ،
سهر بهر مکی لهر هتافي و بته به شست
به لښ هم بیت هزار ؟؟ نهغه نهغه
زگوندا هاتیم بچو کفه من گوت ، دښ چم
لوړی پاله تی یی کم ، بوخو دارا گم
به م فروشم دښ گیزه کښ کښ
هر ژینا گوندا چاکتره چنکی باژیرا
پاله تی پاله مشه به . چاکتره به لښ
مروفي جهن خو لښ به بیت .

- چوا مروفي جهن خو لښ به بیت .
تښکی ژمه ناخفتن لښ برگر تښا گوت :

- مروفي خانی یی خو به بیت ،
کولکیت خه لکي فه گه لکا نهغه ،
مروفي بشن برسی بیت ، تښی بیت
که سن های ژیننه ، لښی ژیننه ،
نافا که یی - ورسا خانی دگر اښ به یی
کولکه کښی گیتی سښ چار دینارا
نینه . پایان دښ بوخودانی خانی
شولکه چان دښ زاپو وکیت خو جودانگم ،
قیچا هیزتا تښکی هند زاپو وکیت مویر
هه بن هه مانادهن - ووهی ، هم چوین
دبو خو لښو دکن بگر بیت چنکی لښ
دښ خانی یی هم لښ دگره فین خه دان
دښ مکه دهر سهری هه یی بار اښ
ژبه زاپو وکیت مکه ، مده دگره گهی تښکی
قوتاده مامن گوتی یی مزار وکیت هه یی
هه چ کوم گوتی یی من هنده دښیت مینه
فیچا هه ما نه دقیا هم لواړه خاژ ، چ
نودا بگرین باژمزی نایت خانی یی کښ
بتنن بوخو بگریم ، وښه ز بچو وکیت
خو نابهم بکه مده دنده گوښه داروژا
دووی نه ساخ بیز یان برون . نه .
یاز هه میا چاکتره هوه نه ز بچه گوندی
خوښه وهما ببوریم رووژا به سه .
دبرسی و تښی یی چاکتره گودین تره بو
مسنیت خه لکي بښ .

- پاتو بوچی ناچیه گوندی ؟
تښکی ژمه گوتی :

- نهغه لښی یی فارووزا روکا
شول بکه مده دنده سا بوزا روکا
بکریم سهری هه یی دښ تشیت
خولکه دښی خو که مچم . پاش را بوفه
وگوت : باری کاری من یی لسه ریستی
نه که خار بیت یاز بکه فیت نهغه یی
بخاترا هوه .

هوت مالیکه له بنساری شار باژیردا ،
سهر وکی سوپای عوسمانی لښی
نه برسیست ، له مده مو دی به بچی نه
دښ بچو که هه لښارد . یاره
له ولامدا تښیت : چونکه ده ست -
گیرانه کم نه و تا له دښی به خه لکسی
نه وښی به ، نه جیب پاشا نه و ی زور یی
خوښ تښیت ، دی به که یی نه به خشیت
وله سهر حسابی خوښ ده ست گیرانه که یی
بو نه هینی و خانویه کیشی له گهره که یی
گوړه یی سلیمانی بو دروست نه کات و
له و نه شته جښ تښیت) . که من نه مده
له که سی تر نه بیستوه و له هیچ کتیبکی ترا
نه دیوه .

همه بوو روون کردنه و یه
له که و قوړی تاریکی ژبانی مامه یاره ،
جکه له وانه دهر بو پیشاندانی نمونه یه
له پیاوه ناو داره کانی کورد (شخصیت) یی
مامه یارم به چیر و کښ بو شانو وه له که
چند چیر و کښی کورتی تردا
چاپم کردو .

* *

پاشماووی کانی چاوین که وختت . . .

له سه هژل به ندانی گولی (زریار) یی ،
ته نیایی ما . . . دوزی یوه !

له یی نه ستیره کشاوه که یی ، پښکای
کاروانی شیعرم ،
بیرت نه کم . . . بیرت نه کم . . .
وه که بیری په زاروی (نالی) ، بو (خه
بیبه) ، بیرت نه کم !
پیم بزانی ، بیر کدنت ، چی لښ کردوم ،
دوریت ، به هه نگاوی نه بیری ، به بهر
چاوه زه که کانی ناوشاروه ،
وه کو لاو لاو تیم نه نالایت !

وه که نه مامیک تیاما نه روایت !
وه که خه نجر ، بیاما نه چه قاتب !
وه که منالښ ، بوم نه گسریایت . . . بوم
نه گریایت !!

له گهره کی گوړه ، له خانویه کښ بوو
که نیستا بو به مولکی کورانی میسرزا
نه حمده حاجی صالحی خه قاف ، تاکو
شاره وانی سلیمانی نیازی وایه گوايه
شه قامیک به ویدا بهری که شه قامی سابون
که ران و شه قامی نه و دیوی پښکه و
بیهستی وناو بښی شه قامی مامه یاره
که نه مده به راستی له جښی خو یایه تی .
مامه یاره هه مو ره و شتیکی (فارسی) یی
هه بوو که له مده ویش له نه و روپادا باو بوو
به زیادیشه و . له سلیمانیده هه لښو
خانویه دا که باسماں کرد زور خانه یه کی
دانا بوو ، خه لکی قیصری میل بازی
و زوران بازی نه کرد ، یه کښک له وانه یی
له ویدا فیری میل بازی یاخود قوتابی
یاره بوون ، خوالی خوشبوو (توفیق
قفطان) بوو ، جکه له و ته و یله یی
ماله که یی کرد بوو به خان بو و لاخی
لادښی که نه هاتنه ناوشاروه ، سهر و
بیچوی لښ نه سندن نه ویشی بو منالان
خارج نه کرد .

من هم بیستوه (یاره) کوڅایه تی
کرد بیت ، به لام کاک وردی نه لی (یاره
به ناوی موختاریه تی گهره ک موریکیان
بو هه لکه ندبوو که نه نوو سینه یی

له سهر نو سرا بوو : کانی درک کښی
شیری چناره ، دوزمنی شیشخانی
عبدیه یاره) . نازانم هم به یی
دوایی مده یی چیه و چه مانایه
نه به خشیت ، جکه له و له یی
یه که میشدا وای دهر نه خات که په یوه
بیه کی یوه به دښی چناره و . نه مده
رامان نه کښیته سهر باس و زو
مالي یاره . وه که نه لین یاره وده جاخ
یاخود هینا ویه تی و منالی نه بوو . له
بابه ته وه کاک وردی نه مان گڼیته و
بو شه وړه که یی کویه وگرنتی مامه یاره
به یه خسیر ، بو کاتیک که نه یه نه لای -
نه جیب پاشای والی ، دوا یی نه و له لاه
ره پو راستانه یی که نه یی داتموه ، وه که
وتمان زور نه جی به دلی پاشا داو نه ویش
که لښی نه برسیست چیت نه و ی داوا بکه .
لښه دا کاک (وردی) نه لی (یاره
له ولامدا ووتویه تی : نه گهر نه توانیت
دښی چنارم یی بیه خسه که شسه

ھەست ئەكرىت ئەگەر ســودىك
لەكەلەپورى نەتەوايەتى و كىتىپى رەختەي
ئەدەبىي وەرگىن و شىعەرە كانت بالاتىر
نەبىت .

● كاك ئەھمەد رەسول پىشلىمى :
پارچە شىعەرە كەت (مەن شۆرشم) بىر
پىشتى ئەوكاتە بو كەبەسەرچو لا
بلاوكرىنەمى ، بېورن ،

● كاك بەكرخوشناو شۆرشگىر
خۇش ناسارتەتە بەلكو پىشەرە روو
رائەۋەستىت جالەبەر ئەۋەي پارچە
شىعەرە كەت بەشۋىن شارۋەدا وئىلەو
دارى كەشى تەواۋنە بو لەبىلاو
نەكرىنەمى زىز مەبىن .

● كاك ھەغىد سوران : شىعەرە
نوسىتە كەت پەسەند كراون لەبەكى
نەزمارە كانى داھاتىدا بلاوئەيتتەۋە بىر
ئەۋى تر خواكەرىم .

● پرايىنى ئازىزىمان (ج ، نىرەسە
جارى ، ھەقىرىست ، شىرۋاد عىدالىر ھەن)
بەرھەمىكى فرە دەم لەھەمەو بابەيتتەۋە
ئەدەن ئەۋەي پىتۈيىستمان بىتت پاراستىنى
سامانى نەتەوايەتىر باسى قول و فراۋان
دەربارەي فۆلكلور مېترو وئىزەيە ، پىرا
خۇشتان لەم مەيدانە تاقى ئەكرەۋە ،
شاعىرو چىروك نوسمان زۆر بىرەۋە ،
شۈبەك پىتۈيىستە ، تىگەيشىن پرايىنەم .

● بۇ ئەۋ پرايىنەنى ۋەلەمى
مەتەلى ژمارە (۱۱) يان داۋەتەۋە : باۋەر
ئەكەن ھىچتان بەتاۋاۋەتى نەتان پىكائەۋە
خۇتان ئەمجارەش لەم ژمارەيەدا تىلقى
بەكەتەۋە كۆل مەدەن .

● كاك (يوسف عىدالە) ئەۋى
ئۆي جۈي وانىيە ، كوفارە كەمان ئەۋستۈرە
تەسكى شىكائەۋە لەكاتىكىدا رىزى
ھەم بىرۈ ياۋەرتىك و رىيازىكى ئەدەبىي
ئەكرىت و شىتى بەكەلكيان بىرەۋە
بلاۋنەكەتەۋە ، بەلام « تاپۇ ئەكرەۋە
بۇتاقىتىك » بالەسەرى نەروين و
بىن قەيدى نەبىت شىتەكەي ئەمجارەت
كاك يەسۈي ئەۋلا گيان بلاوكرىنەۋە
ناشىت . لىرەدا ماۋەي ۋەلام دانەۋەمان
نەماۋ لىمان بېورن .

سوپاسى ئەۋ پرايىنە ئەكەين
كەھەستى دەرونيان بۇ كوفارى (بەيان)
دەربىرۈۋە پىرۋىزىي رىك و پىكىو
پوختى ئەكەن ، تىمەنەمە يە واجبىكى
سارشانى خۇمانى ئەزانىن و ھەۋل
ئەدەين بۇ پىشخىستى رۆژنامەگەرى
لەكوردستاندا . چەند پىتمان خۇش بو
سلاۋە كاتتان ھەمەو بلاۋبەكەينەۋە
داخەكەم دەرفەتمان بەدەستەۋە نىسە
جارى بەمەندەي خوارەۋە لىمان بېورن .

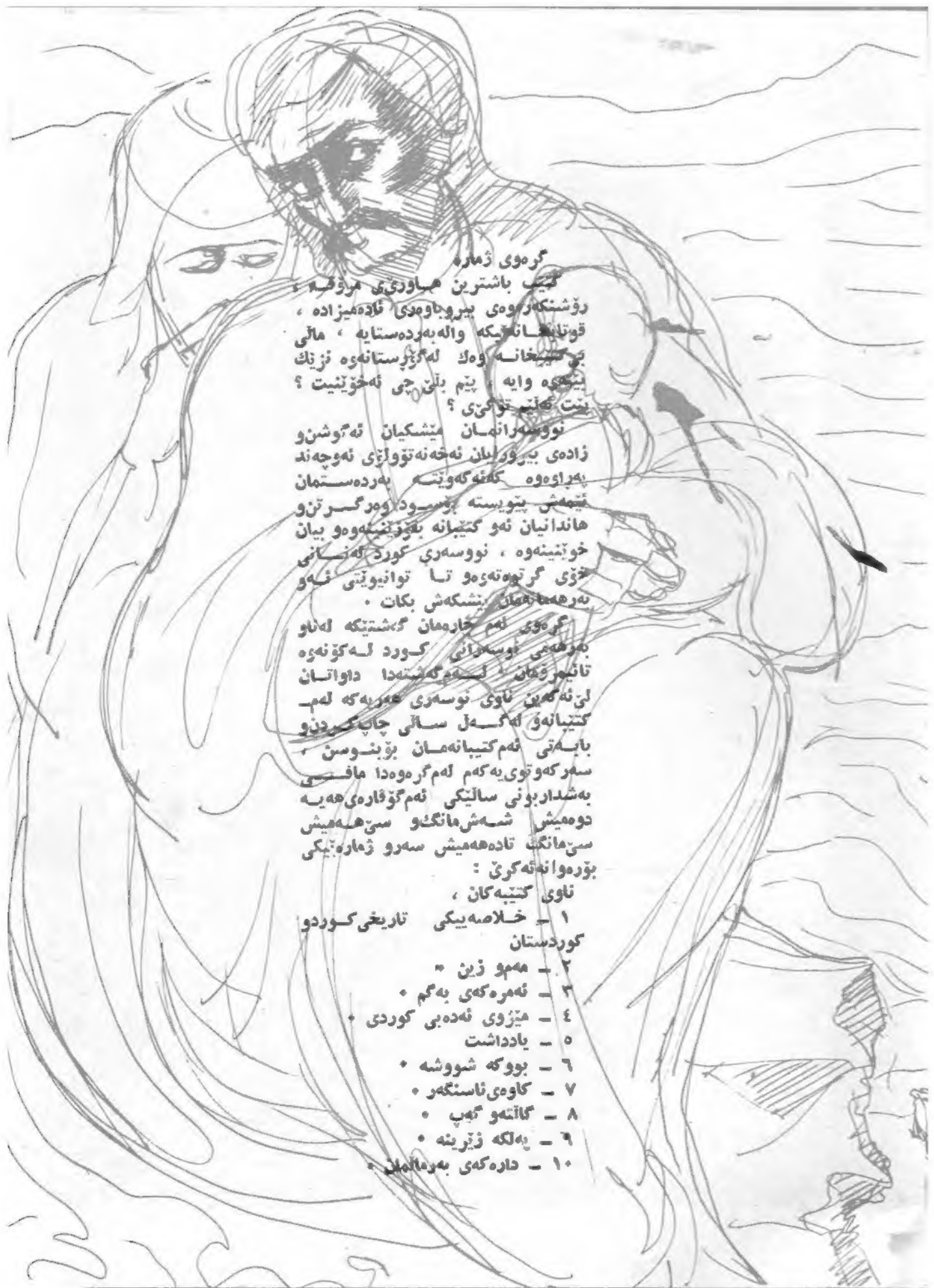
● لەكەلارەۋە (كاكەي كەمالەيى)
نامەنىكى بۇناردىن ئەلەيت « لەبەر
ئەۋەي ئىۋە دەستان دايە دەركردنى
ئەم كۆۋرە بەنرخە بەم جۆرە وام بەچاك
زانى نام دىيارى يەتان بۇنىتىر چۈنكە
چاۋم گىرا لەم دىيارى يە بەنرخىتىر
دەستەكەۋەت - زۆر سوپاسى كاكەي
كەمالەيى ئەكەين ۋالەخوارەۋە تەنىيا
ئەم مەشتە لەخەروارى ئەۋدىيارى يە
بەنرخە بلاۋ ئەكەينەۋە .

بەيان مۇدەبىت مۇدەي دلىسادى :
مۇدەي سەربەرزى و مۇدەي ئازادى
ئەستىرەي گەشى بەيان بو ھەلات : مۇدەي
ئازادى ئەدا بەھەيات .

● لەسلىمانىيەۋە (نىۋى
مستەفاقەراخى) ئەلەيت « پاش سلاۋ
ھىۋاي كامەرائىيان ئاۋاتمانە ، بۇخىزەت
كردنى زمانەكەمان لەروى پوختى ئەم
كوفارە پەنرخەۋە پارچە شىعەرەكەم
رەۋانە كىردە لەزىر ناۋى « سالنامەي
شېرىنە ۋن بوەكەمدا - كاكەنورى
گىيان : سوپاست ئەكەين ئەگەر لىمان
بېورىت ھىشتا رىزى پارچە شىعەرەكەت
نەھاتەۋە -

● كاك ھەمەد سەيد خورشىد
پارچە شىعەرەكى لەزىر ناۋى (خۇرى
پىشپاۋىكى تەۋ) دا بۇناردىن بەلام
چۈنكە تەبىرىر دەمەزەكەنى زۆر و تراۋن
داۋاي ئەكەين خۇ بىدانە خۇبىتەۋەي
شىعەرى شاعرانسان ئىنجا بىتتە شاعىر .

● كاك تەلى خۇشكار
پارچە شىعەرەكى لەزىر ناۋى (دەنگىكى
ساكار لەزىندە كەنى تارانەۋە) بىر
ناردىن ، ھەرچەندە شىعەرەكان لە
دلىكى شۇرشگىرەۋە ھەل قولاۋە بەلام
لەروى تەككىكى شىعەرەۋە لاۋازى تىيا

گرهوی ژماره

گهیب باشتین هیاوری مروغه ،
روشنه گرهوی بیرو باومدی تاده میزاده ،
قوتان هان تیکه واله بهرده ستابه ، مائی
بی گیتیخانه وهك له گه پستانه وه نژیک
بیگه وایه ، یم بلی چی نه خوینیت ؟
بیت گه تومگی ؟
نوو سه رانه مان میشکیان ته روشنو
زادهی بیرو ریلان نه خه نه توالی نه وچه ند
بهراوه گه گه ویت بهرده سستمان
تیمش پیوسته پوسود و مرگسرتن و
هاندانیان نهو گتیانه بقویننه وهو بیان
خویننه وه ، نووسه ری کورد گه سانی
خوی گرتنه وهو تا توانیوتی نهو
به ره هه مان میشکesh بکات .
گرهوی نه م خاره مان گه شتیکه له ناو
به ره هه می پوسه رانی کورد له کونه وه
تانیرو مان له م گه شته دا داوانان
لی نه گه یی ناوی نووسه ری هه ره که له م
گتیانه وه له گه ل سالی چاپ گوردن و
بابه تی نه م گتیانه مان بونوسن
سه رکه و توی به که م له م گره وه دا مافسی
به شدار بونی سالیکی نه م گو فاره ی هه ره
دوه میش شهش مانگو سینه هه میش
سینه مانگ تاده هه میش سه رو ژماره ییکی
بوره وانه نه گرتی :

ناوی گتیبه کان ،

- ۱ - خلاصه ییکی تاریخی کوردو
کوردستان
- ۲ - مهمو زین *
- ۳ - نه مره که ی به م *
- ۴ - میزوی نه ده بی کوردی *
- ۵ - یادداشت
- ۶ - بووکه شووشه *
- ۷ - کاوه ی ناسنگه ر *
- ۸ - گاتنه و گپ *
- ۹ - په لکه ژیرینه *
- ۱۰ - داره که ی به ره مان *

BAYAN

Kurdish Monthly Magazine

Published by the Ministry of Information

BAGHDAD, IRAQ.

هونه رهنه نازاد

باشه روژ - له بهر مه می لوی

لاپه